FORSVARET

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Oksbølområdet omfattet af Oksbølaftalen

Drifts- og plejeplan 2026 og frem

Titel:	Oksbølområdet omfattet af Oksbølaftalen. Drifts- og plejeplan 2026 og frem
Udgivelse:	Etablissement- og Terrænkommandoen 2026
Udarbejdelse:	Naturstyrelsen og Etablissement- og Terrænkommandoen
Kvalitetssikring:	Naturstyrelsen og Etablissement- og Terrænkommandoen
Fotos:	Etablissement- og Terrænkommandoen , hvor ikke andet er angivet.
Layout:	Etablissement- og Terrænkommandoen
Internetversion:	Planen kan findes i elektronisk format på www.forsvaret.dk

Indhold

Indhold 4
Læsevejledning 6
1. Resumé 8
2. Indledning 9
2.1. Oksbølområdet 9
2.2. Tidligere driftsplanslægning og anvendelsen af Oksbølområdet 10
2.3. Drifts- og plejeplan for Oksbølområdet 2026 og frem 10
3. Målsætning 11
3.1. Generelle drifts- og plejemålsætninger for Oksbølområdet 11
3.2. Konkrete drifts- og plejemålsætninger for Oksbølområdet 12
4. Status 17
4.1. Ejendomsoversigt og kortgrundlag 18
4.2. Militær anvendelse 18
4.3. Områdets naturværdier 19
4.4. Naturlovgivning 20
4.5. Friluftslivets anvendelse af Oksbølområdet 20
4.6. Offentlighedens sikkerhed 20
5. Analyse af indsats på Forsvarsministeriets terræn 20
5.1. Evaluering af drifts- og plejeplan 2012-2026 for Forsvarsministeriets terræner 20
5.2. Analyse af ny indsats fra 2024 21
6. Aktiviteter på Forsvarsministeriets terræner 23
6.1. Rydning 23
6.2. Slåning 23
6.3. Græsning 24
6.4. Afbrænding 24
6.5. Beplantningspleje 25
6.6. Hugst og foryngelse 25
6.7. Habitattrægrupper og træer 25
6.8. Bekæmpelse af invasive og uønskede plantearter 26
6.9. Bekæmpelse af mårhund 26
6.10. Fortidsminder 26
6.11. Offentlig adgang 27
6.12. Ikke-modelbeskrevne aktiviteter 27
6.13. Kulturhegn 27
6.14. Restaurering af Tane Sø 27
6.15. Opfølgning på græsningsprojekter 28
6.16. Opfølgning på kultiveringsprojekter 28
7. Aktiviteter på Naturstyrelsens arealer 29
7.1. Rydning 29
7.2. Slåning 30
7.3. Græsning 30
7.4. Afbrænding 31
7.5. Beplantningspleje (tillplantning og indhegning) 33
7.6. Hugst og foryngelse 33

7.7. Habitattrægrupper og træer....33
7.8. Bekæmpelse af invasive og uønskede plantearter....33
7.9. Fortidsminder....34
7.10. Offentlig adgang....35
7.11. Kulturhegn....36
7.12. Hydrologi....36
8. Natura 2000-tillæg 2022-2027....37
8.1. International naturbeskyttelse på Forsvarsministeriets terræner....37
8.2. Tillæg til drifts- og plejeplan – Forsvarsministeriets arealer....38
8.3. Natura 2000-områderne....38
8.4. Målsætninger....42
8.5. Indsats i planperioden 2016-2021 lysåben natur....43
8.6. Indsats i planperioden 2010-2022 Fredskovspligtige arealer....43
8.7. Indsats i planperioden 2022-2027....44
9. Visioner....45
10. Referencer....47
11. Bilag....48
11.1 Kortbilag....48
11.2. Evaluering af drifts- og plejeplan 2012-2026 for Forsvarsministeriets terræner på skemaform....48
11.3. Ekstern høring af forslag til drifts- og plejeplan for "Oksbølområdet"....48
11.3.1. Høringssvar Varde Kommune....49
11.3.2. Høringssvar Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø....52
11.3.3. Høringssvar Sammenslutning af sommerhusgrundejerforeninger i Varde Kommune....52
11.4. Høringssvar....53
11.5. Retningslinjer for offentlighedens adgang....57

Læsevejledning

Drifts- og plejeplanen gennemgår de overordnede mål for Oksbølområdet, status samt langsigtede visioner for driften, som de beskrevne aktiviteter skal understøtte. Udarbejdelse af drifts- og plejeplanen for Oksbølområdet, bestående af Forsvarsministeriets og Miljøministeriets arealer, påhviler Etablissement- og Terrænkommandoen og Naturstyrelsen, og sker med baggrund i *Oksbølaftalen af 2023.*

De af Oksbølområdets arealer, der ejes af Forsvarsministeriet, og som forvaltes af Etablissement- og Terrænkommandoen, omtales i følgende dokument som Forsvarsministeriets terræner. De af Oksbølområdets arealer, der ejes af Miljøministeriet, og som forvaltes af Naturstyrelsen, omtales i følgende dokument som Naturstyrelsens arealer.

Baggrunden for udarbejdelse af drifts- og plejeplanen beskrives indledningsvist i planen. I afsnittet om målsætninger beskrives de kort- og langsigtede mål for Oksbølområdet opdelt i strategiske, taktiske og operationelle mål for henholdsvis Forsvarets anvendelse, naturforvaltning og rekreativ anvendelse. Da planen omfatter arealer fra to forskellige ministerier med grundlæggende forskellige formål, vil der være forskellig historik og vægtning af natur og rekreative forhold, svarende til ejerforholdene. Det fremtidige perspektiv i området er dog primært Forsvarets anvendelse.

Nuværende status for området er grundlaget for en analyse af den prioriterede indsats, der skal iværksættes. Se grundkort (kortbilag 1 og 2). Kapitel 4 Status indeholder således en beskrivelse af Oksbølområdets historie, geologi, ejendomsforhold, Forsvarets anvendelse, naturværdier, fortidsminder samt adgangsforhold.

Planens analysedel omfatter både en opsamling på den udarbejdede evaluering af den tidligere "militære" drifts- og plejeplan for Forsvarsministeriets terræner samt en redegørelse for hvilken ny indsats, der skal gennemføres fremover i det samlede område, bestående af både Forsvarsministeriets og Naturstyrelsens arealer. Indsatsen bygger desuden på de langsigtede visioner, der konkret knytter sig til statens arealer i Oksbølområdet.

Til sidst beskrives i tabelform de konkrete aktiviteter, der danner grundlaget for realisering af de beskrevne indsatser. Aktiviteterne kan ses af aktivitetskort (kortbilag 3 og 4). Kortbilag 5 og 6 angiver udpegningen af skovudviklingstyper i Oksbølområdet.

Interessenter i den eksterne høring fremgår af pkt. 11.3. Selve høringssvarene fremgår af pkt. 11.4.

De fleste kapitler indledes med en kort opsummering af kapitlets væsentligste indhold. Denne opsummering fremgår med kursiveret skrift.

Leopard 2A7 træner i Oksbøl. Foto: Forsvaret v. Rune Dyrholm.

1.Resumé

Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn og de omkringliggende statsejede arealer er landets største og vigtigste militære område. Terrænet er pålagt omfattende krav til beskaffenhed, tilgængelighed og potentiale for indretning til nye og akut opstående trænings- og uddannelsesbehov og det forventes, at det samlede behov øges i de kommende år.

Statens arealer i Oksbølområdet omfatter 14.314 hektar hvoraf Naturstyrelsens arealer udgør 7.577 hektar og Forsvarsministeriets areal (Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn, Nymindegab Øvelsesterræn og Henneland) udgør 6.736 hektar. Området er beliggende i det sydvestlige Jylland ved Oksbøl, mellem halvøen Skallingen i syd og Nymindegab med Nymindegab Skydeterræn og Nymindegablejren i nord. Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn ejes af Forsvarsministeriet, der forvaltes af Etablissement- og Terrænkommandoen . Miljøministeriets arealer består primært af en række naturområder med klitplantager og lysåben natur, der forvaltes af Naturstyrelsen.

Denne drifts- og plejeplan fastsætter den overordnede ramme for udviklingen af det samlede Oksbølområde fremover. For Naturstyrelsens arealer vil man kunne få et mere detaljeret indblik i arealernes forvaltning gennem Naturstyrelsens driftsplan og kommende forvaltningsplaner for urørt skov, disse planer vil løbende blive tilføjet til denne drifts- og plejeplan.

Når der ikke foretages øvelse eller finder skarpskydning sted, så er Naturstyrelsens arealer og Forsvarsministeriets terræner åbent for offentligheden. Naturstyrelsens arealer er åbne hele døgnet. Forsvarsministeriets terræner fra solopgang til solnedgang, på nær Kallesmærsk Hede, hvor der aldrig er adgang. Forsvarsministeriets øvelsesaktiviteter kan udøves 365 dage om året op til 24 timer i døgnet. Oplysninger om hvornår og eventuelt hvilke dele af Oksbølområdet, der er lukket på grund af militæraktivitet findes på **https://forsvaret.dk/da/oevelsesaktiviteter/reg-syddanmark/skydninger-i-oksboel/**

Planen fastsætter, som et grundlæggende mål, at bevare Oksbølområdet som et velfungerende trænings- og uddannelsessted med base for udvikling af hele området med henblik på at sikre Totalforsvarets behov. Inden for denne ramme vægtes mål for naturbeskyttelse og rekreative interesser.

Oksbølområdets primære formål er at understøtte Totalforsvarets øvelser, idet fremrykningsakser, fri bevægelighed og manøvrerum i det samlede oksbølområde har høj prioritet.

I takt med at uddannelsesbehovet ændrer sig, vil Forsvarets operative behov til anvendelsen af øvelsesterrænet tilsvarende ændres. Ligeledes kan ændrede behov og nye muligheder i forhold til Naturstyrelsens forvaltning af arealerne i Oksbølområdet betyde, at der kan være behov for at revurdere planen.

Planen opstiller visioner for områdets langsigtede landskabelige udvikling i retning af åbne, halvåbne og lukkede landskaber, hvor såvel militære som naturbeskyttelsesmæssige og rekreative interesser inddrages.

Der er forekomst af en række invasive arter på terrænet, og der vil i den kommende planperiode være fokus på bekæmpelse af disse, således at beskyttede naturtyper sikres og landskabet vedligeholdes, som militær kulisse.

Det er en gennemgående iagttagelse, at Naturstyrelsens forvaltning, i sammenspil med Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræns lange militære historie, og den dertilhørende arealanvendelse samt drift og pleje, er hele grundlaget for områdets naturværdier. Det er derfor vigtigt, at der opretholdes en god balance og synergi mellem brugs- og beskyttelsesinteresser.

I Oksbølområdet vil Naturstyrelsens arealer over en længere årrække blive konverteret til arealer med urørt skov og mere vild natur. Dette vil foregå under hensyntagen til de militære øvelsesbehov, idet Forsvarsministeriets operative enheder har behov for større skovbevoksede arealer i tilknytning til Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn.

Indsatsen på Oksbølområdet formuleres i planens Kapitel 6 og 7. De konkrete aktiviteter angiver, hvordan indsatsen skal gennemføres, og er som udgangspunkt fastlagt ud fra Forsvarsministeriets generelle retningslinjer for forvaltning af de forskellige arealtyper, i samspil med Naturstyrelsens overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov.

Udmøntningen af drifts- og plejeplanen vil foregå gennem løbende koordinationsmøder med repræsentanter fra Naturstyrelsens lokalenhed Blåvandshuk, det lokale driftselement fra Etablissement- og Terrænkommandoen og de militære brugere af terrænet, for at sikre at aktiviteter i området og den løbende naturpleje foregår på en måde, der harmonerer med de militære behov for øvelseskulisser. På koordinationsmøderne vil evt. synergieffekter mellem Forsvarsministeriets øvelsesaktiviteter og Naturstyrelsens forvaltning blive identificeret, såfremt de ikke allerede er en del af denne drifts- og plejeplan.

2.Indledning

Dette kapitel beskriver den konkrete baggrund for drifts- og plejeplanen for Oksbølområdet, herunder de konkrete arealmæssige forhold på terrænet og processen for drifts- og plejeplanens tilblivelse.

2.1. Oksbølområdet

Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn er sammen med Naturstyrelsens arealer den største militære øvelseskulisse i Danmark.

Forsvarsministeriets operative enheder har anvendt Oksbølområdet, herunder Naturstyrelsens områder i større og mindre udstrækning siden 1929. Efter afslutningen af den kolde krig, sidst i 1980'erne indtraf en længere periode, hvor Forsvarsministeriets operative enheder ikke havde det samme øvelsesbehov og mønster som i 1980`erne, hvorfor behovet for brugen af Naturstyrelsens arealer var reduceret. I øjeblikket (2023) ser man en hastigt ændret sikkerhedspolitisk situation i Europa, som medfører et øget behov for træning af Danmarks operative enheder for at sikre, at de er klar til indsættelse i verdens brændpunkter.

Samarbejdsaftalen mellem Forsvarsministeriet og Miljøministeriet er derfor opdateret i Oksbølaftalen 2023, hvor det foreskrives, at denne fælles drifts- og plejeplan skal udarbejdes for hele det beskrevne Oksbølområde, bestående af Forsvarsministeriets terræner og størstedelen af Naturstyrelsens arealer. Den opdaterede samarbejdsaftale berører det samme område som den tidligere Oksbølaftale fra 2019.

Nærværende drifts- og plejeplan tager udgangspunkt i at sikre, at Oksbølområdet fortsat kan anvendes til Forsvarsministeriets uddannelses- og øvelsesformål.

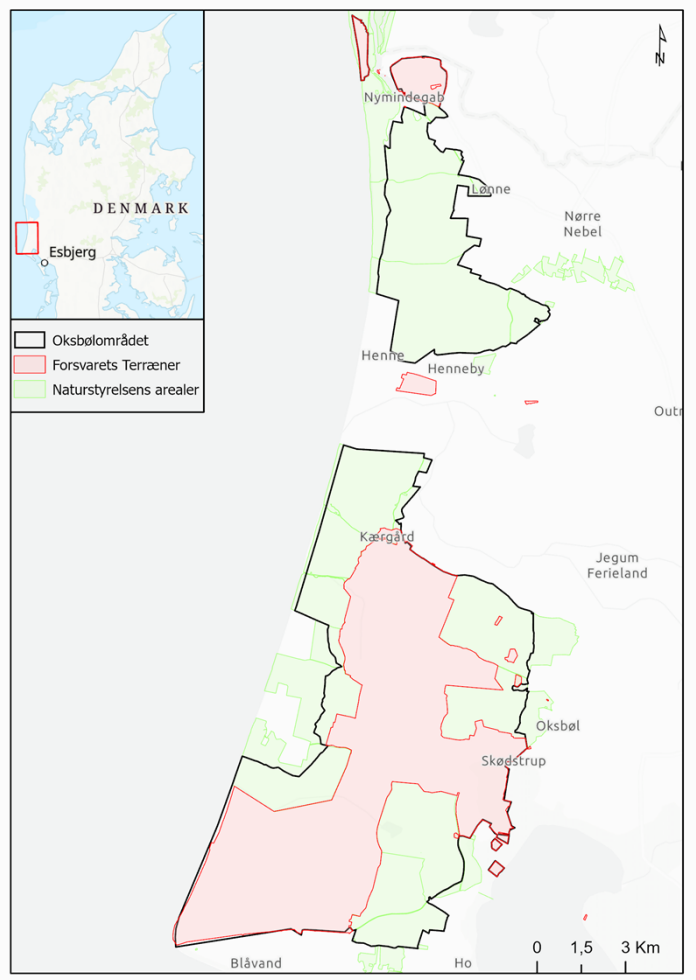

Figur 2-1: Oversigtskort over den geografiske udstrækning af Oksbølområdet

2.2. Tidligere driftsplanslægning og anvendelsen af Oksbølområdet

For Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn findes der en drifts- og plejeplan for perioden 2012-2026, som udløber ved offentliggørelsen af denne drifts- og plejeplan. Drifts- og plejeplanen for 2012-2026 benævnes fremadrettet som den tidligere drifts- og plejeplan for Forsvarsministeriets terræner.

For Naturstyrelsens arealer forelægger der en godkendt driftsplan. Fremadrettet vil den blive erstattet af de nye forvaltningsplaner for urørt skov, der forventes at blive udarbejdet løbende over de kommende år for Naturstyrelsens arealer, og vil efterfølgende blive indarbejdet i nærværende drifts- og plejeplan. Naturstyrelsens urørt skov forvaltningsplaner for Oksbølområdet kommer løbende i høring.

2.3. Drifts- og plejeplan for Oksbølområdet 2026 og frem

Nærværende drifts- og plejeplan er udarbejdet i et samarbejde mellem Etablissement- og Terrænkommandoen og Naturstyrelsen, under tæt inddragelse af de militære brugere af terrænet. Observationer fra de militære brugere af terrænet har været en stor del af udarbejdelsen af drifts- og plejeplanen, da de har deres daglige gang på terrænet samt et indgående kendskab til terrænets tilstand og nødvendige pleje med øvelsesaktiviteter for øje. Drifts- og plejeplanen er dynamisk i og med, at nye aktiviteter kan tilgå planlægningen og eksisterende aktiviteter kan udgå.

Drifts- og plejeplanen omhandler og beskriver driften af alle grønne arealer, krat og skov på terrænet med undtagelse af arealer i umiddelbar nærhed af bygninger, tekniske anlæg og grønne områder nær flyvefeltet øst for Oksbøl Kaserne.

For Naturstyrelsens arealer afspejler de planlagte aktiviteter en tidshorisont frem til og med slutningen af 2026 eller offentliggørelse af de nye forvaltningsplaner for de enkelte plantageområder. I løbet af denne periode forventes det, at de kommende forvaltningsplaner for urørt skov vil foreskrive ny planlægning og aktiviteter 15 år frem fra deres godkendelse. I takt med at Naturstyrelsen udarbejder nye forvaltningsplaner, vil planernes aktiviteter afstedkomme opdateringer af nærværende drifts -og plejeplan, dette under kontinuerlig hensyntagen til de militære øvelsesbehov. Første opdatering af drifts og plejeplanen forventes i løbet af 2026. Opdateringerne vil ske som enkelte tillæg til denne drifts- og plejeplan.

Hovedparten af de aktiviteter, der er beskrevet i denne drifts- og plejeplan, tager udgangspunkt i at vedligeholde velfungerende øvelseskulisser til Forsvarsministeriets operative enheder, men har desuden karakter af at være naturbevarende, idet drift- og plejetiltagene i stort omfang også tilgodeser naturhensyn. Det kan være aktiviteter som rydning af invasive arter på beskyttede naturtyper, f.eks. rynket rose, rydning i skovområder med fokus på udtag af oversøiske træarter og afbrænding af hedearealer m.m. Aktiviteterne udføres generelt på den mest skånsomme måde af hensyn til de lokale forekomster af dyre- og fugleliv, eksempelvis ved at undgå visse aktiviteter inden for perioder, der vurderes at være skadelige for arterne på det lokale udpegningsgrundlag.

Det vurderes ikke, at udførslen af de beskrevne aktiviteter på Forsvarsministeriets arealer vil påvirke arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget for Oksbølområdet, hvorfor planen ikke konsekvensvurderes.

Naturstyrelsen har udarbejdet en væsentlighedsvurdering for nye aktiviteter knyttet til naturpleje og aktiviteter for friluftsliv på Naturstyrelsens arealer. Væsentlighedsvurderingen forholder sig til Natura 2000-områder og deres bevaringsmålsætninger for arter og naturtyper, bilag IV-arter og arternes økologiske funktionalitet samt kumulative effekter af naturaktiviteterne knyttet til Naturstyrelsens del af planområdet. På baggrund af væsentlighedsvurderingen er det konkluderet, at aktiviteterne for natur og friluftsliv kan gennemføres, uden at det vil medføre en væsentlig påvirkning af arter og naturtyper på Naturstyrelsens arealer, hvorfor der ikke er udarbejdet en konsekvensvurdering.

3.Målsætning

I dette kapitel beskrives målsætningen for arealdriften på Oksbølområdet på kort og lang sigt. Kort- og langsigtede målsætninger har fungeret som et arbejdsredskab under drifts- og plejeplanens udarbejdelse og er bestemmende for den fremtidige drift og pleje af Oksbølområdet.

Indledningsvist beskrives Forsvarsministeriets og Ministeriet for Natur- og Dyrevelfærd generelle målsætninger for drift og pleje af arealer. Dernæst beskrives de konkrete målsætninger for Oksbølområdet.

3.1. Generelle drifts- og plejemålsætninger for Oksbølområdet

Forsvarsministeriets og Naturstyrelsens generelle målsætninger for arealerne består af henholdsvis mål for militær anvendelse, fremme af biodiversitet og rekreative interesser samt naturbeskyttelse jf. gældende lovgivning, herunder kulturhistoriske interesser. Målsætningerne kommer til udtryk i kortsigtede drifts- og plejemålsætninger for de enkelte terræner, som opdeles i hhv. strategiske, taktiske og operationelle mål inden for hhv. militær anvendelse, biodiversitet og naturbeskyttelse samt offentlighedens adgang. Målene og deres gennemførelse er indbyrdes afhængige af hinanden.

De strategiske mål er overordnede, langsigtede og kan strække sig over flere planperioder. De sætter rammerne for den ønskede udvikling af et område på lang sigt.

De taktiske og operationelle mål er kortsigtede og hensigten er, at de skal opfyldes inden for den konkrete planperiode. De taktiske mål beskriver konkret, hvordan de strategiske mål skal opfyldes, dvs. de konkrete handlinger, der vil føre til et ønsket resultat på sigt.

Operationelle mål er de tiltag, som fører til gennemførelse af de planlagte aktiviteter beskrevet i afsnit 6.

Militær anvendelse
Dele af Naturstyrelsens arealer f.eks. i Oksbølområdet samt Forsvarsministeriets terræner tjener tillige som trænings- og øvelsesområder for enheder i Totalforsvaret, f.eks. politiet, hjemmeværnet og Beredskabsstyrelsen. Arealerne i Oksbølområdet skal derfor være funktionsdygtige for uddannelse og øvelser i militær henseende.

Arealerne i tilknytning til Forsvarsministeriets egne terræner, herunder Naturstyrelsens skovarealer, er en forudsætning for, at Forsvarets enheder kan anvende terrænerne til uddannelse og træning. Muligheden for at kunne operere med øvende enheder på brigadestørrelse under realistiske forhold er styrende. Da øvelses- og uddannelsesbehov er skiftende, er det vigtigt, at arealerne fremstår i en stand, så de over tid hurtigt kan tilpasses til at indeholde de terræntyper og kulisser, der er behov for.

Naturbeskyttelse
Drifts- og plejeplanen fastlægger en række målsætninger med henblik på understøttelse af national- og international naturbeskyttelse, ekstensivering af drift samt rekreativ brug, formidling og dialog. På Naturstyrelsens arealer vil der forekomme aktiviteter, der understøtter overgangen fra naturnær skovdrift til urørt skov med henblik på at fremme mere dynamisk og vild natur.

I Oksbølområdet er der desuden andre væsentlige samfundsmæssige værdier i form af kulturminder, som skal bevares.

Offentlighedens adgang
Hovedparten af Forsvarsministeriets terræner er tilgængelige for offentligheden, når området ikke anvendes til militær uddannelse og øvelser[1]. Visse skydeområder, flyvestationer, depot- og tankområder, tekniske installationer mv. kan være permanent afspærret for offentligheden af hensyn til sikkerhed. For nærmere information om offentlighedens adgang til Forsvarsministeriets terræner henvises til følgende hjemmeside: https://forsvaret.dk/da/oevelsesaktiviteter/reg-syddanmark/skydninger-i-oksboel/ hvor man kan finde mere information om, hvornår og hvor der er offentlig adgang.

Naturstyrelsens arealer er som udgangspunkt åbne hele døgnet alle ugens dage, når der ikke foregår øvelsesaktivitet. Der påhviler Naturstyrelsen en særlig forpligtigelse til at understøtte friluftsmæssige interesser. Derfor er et væsentligt element i Naturstyrelsens forvaltning en aktiv formidling om mulighederne for friluftslivet, herunder at stille forskellige rekreative faciliteter til rådighed. I Oksbølområdet vil dette foregå i et nært samarbejde med Etablissement- og Terrænkommandoen under hensyntagen til de militære øvelsesaktiviteter og den militær- og offentlig sikkerhed. For nærmere information om adgang og regler på Naturstyrelsens arealer henvises til https://naturstyrelsen.dk/aktiviteter-i-naturen.

[1] Der er såvel civile sikkerhedshensyn og militære sikkerhedshensyn

3.2. Konkrete drifts- og plejemålsætninger for Oksbølområdet

De konkrete mål for Oksbølområdet er jf. ovenstående generelle målsætninger sammensat af de indbyrdes afhængige strategiske langsigtede mål og de taktiske og operationelle kortsigtede mål, som skal gennemføres inden for planperioden. De operationelle mål, som er mest håndgribelige, skal sikre opnåelse af de taktiske mål, som på sigt sikrer opnåelse af de strategiske mål.

I nedenstående skema er målene opstillet skematisk. Med mindre andet er angivet, er målene fælles for både Forsvarsministeriets terræner og Naturstyrelsens arealer. Det fremmer overblikket ved den løbende evaluering af planen. Strukturen støtter opfyldelse af Forsvarsministeriets generelle beslutning om at sikre evaluering af drifts- og plejeindsatsen, /4/.

Målene er inddelt i militær anvendelse, naturbeskyttelse og offentlighedens adgang.

Militæranvendelse

Det er et grundlæggende mål, at bevare Oksbølområdet, som et velfungerende trænings- og uddannelsessted med base for udvikling af Oksbølområdet med henblik på at sikre Totalforsvarets behov. Dernæst skal terrænet også fremadrettet fungere som uddannelsessted med relevante støjkonsekvenszoner, som defineret af den til enhver tid gældende Støjbekendtgørelse.

Strategisk	Taktisk	Operationelt
Oksbølområdet skal udbygges og sikres som Forsvarsministeriets vigtigste terræn med henblik på at imødekomme et stigende behov både som øvelsesterræn og som skydeterræn for tunge våben, særligt med basis for samvirke mellem værnene, samt samvirkeøvelser med andre lande og partnere. Oksbølområdet sikres at kunne tilgodese øget behov i form af strukturrelaterede uddannelser, den operative strukturs behov samt skole- og forsøgsvirksomhed. Oksbølområdet sikres som ét stort terrænområde, hvor blandt andet de omfattende og ofte komplicerede udsendelsesforberedende trænings- og uddannelsesmuligheder, samt samvirkeøvelser og skarpskydninger, kan gennemføres. Derudover er det muligt at placere f.eks. farlige og andre installationer, herunder artilleri og morterer uden for det egentlige øvelses- og skarpskydningsareal. Oksbølområdet sammenknyttes på aktivitetsbasis med terrænerne ved Varde og Nymindegab, så der skabes øvelsesmuligheder med realistisk dybde og bredde, således fremrykning og logistisk støtte kan øves over store afstande og med relevans i forhold til aktuelle indsættelsesområder. Oksbølområdet sikres som ramme om værnsfælles samvirkeøvelser, bestående af skarpskydningsøvelser bestående af kamptropper fra hæren	Der sikres løbende gode militære adgangsmuligheder til Naturstyrelsens arealer. Forbindelsesveje mellem Forsvarsministeriets terræn og Naturstyrelsens arealer sikres igennem udvikling af hensigtsmæssige forløb af veje og spor, herunder spor til køretøjer. Bevægelsesmæssige restriktioner som f.eks. flaskehalsproblemer og andre mobilitetsindskrænkninger skal imødegås ved i større omfang at gøre brug af Naturstyrelsens arealer. Det skal løbende vurderes, hvorledes man kan sikre de rekreative aktiviteter i samspil med Totalforsvarets behov for, at kunne afholde lukkede øvelser, herunder afspærre relevante dele af Naturstyrelsens plantager for publikum i perioder for at understøtte såvel den militære samt den civile sikkerhed.	Etablering af nye uddannelsesstillinger (U-stillinger) prioriteres og planlægges i samarbejde med Naturstyrelsen. Dette med henblik på, at opnå evt. synergieffekter med den forstående hugstplan samt sikring af hensynet til naturbeskyttelse og offentlighedens sikkerhed. Etablering af skiltning langs Oksbølområdet for at sikre at offentligheden ikke uagtet får adgang til Oksbølområdet under militær aktivitet. Koordinering mellem Etablissement- og Terrænkommandoen og Naturstyrelsen omkring øvelsesvirksomhed og bookning/varsling af rekreativ benyttelse af Naturstyrelsens arealer. Nye kampvognsspor vil løbende blive etableret i området. Der skabes mulighed for, at der ved opståede behov for andre øvelsesscenarier/akser kan etableres de nødvendige kampstillinger mv. hertil i f.eks. skovbryn og langs akser i terrænet.

samt våbenplatforme fra Søværnet og Flyvevåbnet.		
	Faste skydebaner og øvelsesfaciliteter skal fastholdes. Der findes faste installationer på området, der skal bevares.	Eksisterende faciliteter plejes i overensstemmelse med Forsvarsministeriets operative enheders behov, så funktionaliteten sikres fremadrettet.
	Invasive arter bekæmpes også af hensyn til øvelsesmæssige aktiviteter.	Det halvåbne landskab vedligeholdes løbende ved rydning og slåning.
	Af sikkerhedsmæssige hensyn skal det ikke være muligt for offentligheden at bevæge sig uvidende ind på terrænet under øvelser.	Eksisterende skiltning, overvågningsskure, udkigstårne, sikkerheds- og overvågningskameraer m.m. vedligeholdes, og nye kan etableres ved behov. Dette foregår i koordination med Naturstyrelsen på Naturstyrelsens arealer.

Naturbeskyttelse

Oksbølområdet indeholder mange forskellige værdifulde naturtyper, og er biodiversitetsmæssigt et vigtigt område i Danmark. Biodiversiteten har udviklet sig som følge af den militære anvendelse, ekstensive drift, naturnære skovdrift og en målrettet naturpleje. Oksbølområdet er delvist udpeget med naturarealer af international betydning (Natura 2000) og deraf følgende krav om aktiv indsats for at sikre gunstig bevaringsstatus for særligt udpegede naturtyper og arter. Virkemidlerne er blandt andet indsats mod trusler som tilførsel af næringsstoffer, tilgroning og spredning af invasive arter. Målsætninger og planer for de internationalt beskyttede Natura 2000-områder og deres tilhørende arter er opstillet i afsnit 8 for Forsvarsministeriets terræner, mens der for Naturstyrelsens arealer henvises til Naturstyrelsens Natura 2000 plejeplaner. Disse vil løbende blive indarbejdet i nærværende drifts- og plejeplan, efter de har været i høring. Angående de Kommunale N2000 Handleplaner henvises der til handleplan for N89 Vadehavet af Varde Kommune og Esbjerg Kommune samt handleplan for N84 af Varde Kommune.

Målene for naturbeskyttelse er opstillet under hensyn til at sikre, at naturplejen harmonerer med de militære formål, således aktiviteterne understøtter de foranderlige øvelsesbehov i Oksbølområdet. Dette inden for rammerne af den til enhver tid gældende lovgivning. Dertil skal der løbende ske fremme af naturværdier og biodiversitet, hvor dette ikke er i modstrid med de militære interesser. Naturstyrelsen vil, gennem udarbejdelsen af forvaltningsplaner for urørt skov, igangsætte en naturgenopretning af Naturstyrelsens arealer med henblik på etablering af urørt skov. Naturgenopretningsperioden er 25 år fra godkendelsen af de enkelte forvaltningsplaner for urørt skov.

Skov, der anvendes til militære øvelses- og uddannelsesformål, skal være repræsentative og realistiske kulisser for de skov- og landskabstyper, som de operative potentielt skal kunne færdes og kæmpe i. Dette medfører i praksis, at skovarealerne skal repræsentere en bred pallette af skovtyper og grader af variation mellem skov og lysåbne arealer. Derved kan arealerne forsyne soldaterne med mange og varierede kulisser. Der planlægges ikke med ændringer af skovarealernes grundlæggende udstrækning og skovarealerne kan stå urørte i lange tidsperioder for at opnå den ønskede skovprofil til specifikke øvelser.

Militærskov er skovarealer på Forsvarsministeriets terræner, der drives ekstensivt og som har været uden produktionsformål i en længere årrække, men samtidig lever op til operative behov for øvelsesfaciliteter og indeholder en høj biodiversitet.

Tilsvarende er militærnatur områder, hvor naturen og mange specielle arter trives og udvikles, netop ved den periodevise spredte benyttelse og hvor sliddet, og den efterfølgende periode uden aktivitet, skaber betingelse for områdets restitution og udvikling.

Oksbølområdets skovarealer, hvor hovedparten forvaltes af Naturstyrelsen, benyttes i stigende grad til øvelses- og uddannelsesaktiviteter. Det er en forudsætning for Oksbølområdets skovarealer, at de vil blive påvirket af den dynamik og forstyrrelse, der vil opstå som følge af Forsvarsministeriets operative enheders aktiviteter. Oksbølområdets skove vil løbende undergå strukturforandringer enten som følge af konverteringen til urørt skov med flere hjemmehørende arter eller med henblik på at imødekomme de militære øvelsesbehov. De militære behov forventes blandt andet at blive understøttet gennem udvalgte rydninger, udtyndinger, hugst og efterfølgende naturlig foryngelse, fældning af enkeltræer, rydning af krat og vedligeholdelse af dræn på udvalgte lokaliteter. Det skal sikres, at der skabes synergi mellem konverteringen af Naturstyrelsens skove til urørt skov og de militære øvelsesbehov.

Strategisk	Taktisk	Operationelt
Beskyttede naturtyper Den økologiske stabilitet på Forsvarsministeriets terræn sikres gennem hensigtsmæssig pleje samt fortsat militær anvendelse. Indenfor rammerne af den militære brug, gældende lovgivning og inden for de respektive ejerforhold, skal planlægningen understøtte en mangfoldig natur. De værdifulde, forskelligartede, nationalt beskyttede naturtyper, arter og landskaber som Oksbølområdet repræsenterer, skal sikres i en gunstig tilstand.	Beskyttede naturtyper skal bevares og sikres gennem naturpleje i det omfang, at de kan gennemføres uden implikationer for det nuværende og fremtidige operative virke samt skydesikkerhedsmæssige forhold på terrænet. Af hensyn til afvikling af militære øvelser i og omkring indhegninger, kan der etableres nye færiste under gensidig dialog. Områder med græsningshegn skal have en minimumsstørrelse på omkring 1,5 ha.	Til sikring af de beskyttede naturtyper anvendes plejetiltag, som fx slåning af naturarealer, afgræsning (gælder kun for PFAS frie arealer på Forsvarsministeriets område), afbrænding og rydning af krat mv.
Invasive arter De militære anlæg og beskyttede naturtyper sikres gennem en langsigtet bekæmpelse af invasive arter.	En vedvarende forebyggelse og bekæmpelse af invasive arter prioriteres.	De invasive arters udbredelse overvåges løbende og arterne bekæmpes ved blandt andet rydning, slåning, afdækning/bortskygning eller andre bekæmpelsesmetoder.
Øvrige arealer På Naturstyrelsens arealer skal der inden for rammerne af urørt skov og de militære øvelsesbehov foretages en løbende fremme af arealernes biodiversitet.		
Fortidsminder Fortidsminder og kulturspor udgør et væsentligt element i arealernes historiske baggrund og disse skal bevares. De er beskyttede gennem Museumsloven og Naturbeskyttelsesloven.	Kulturminder på øvelsespladsen skal registreres, sikres og bevares. Der ligger flere gravhøje i den østlige del af terrænet. Gravhøjene er beskyttede fortidsminder med en beskyttelseszone på 100 m.	Beskyttede fortidsminder samt sten- og jorddiger sikres mod slitage og tilgroning, og bevares gennem hensigtsmæssig pleje. Det sikres, at gravhøje og diger er tydeligt afmærket på kort. Ved behov opsættes afmærkninger eller forhindringer, som Tjekkiske pindsvin omkring fortidsminder.

Strategisk	Taktisk	Operationelt
Skove og krat I Oksbølområdet skal skovene fremstå robuste og modstandsdygtige i forhold til eksterne påvirkninger fra storm og klimaændringer. På Naturstyrelsens arealer skal skovarealet være på	Plejeaktiviteter iværksættes under gensidig dialog, og med hensyntagen til den militære øvelsesvirksomhed og skydesikkerhedsmæssige forhold på terrænet.	I områder på Forsvarsministeriets terræner med militærskov henligger skoven naturligt. Dødt ved efterlades i skovbunden, men kan fjernes, hvis det f.eks. er til fare ved kørsel eller øvelser i området.

nogenlunde samme niveau, som i 2023. Skovene skal sikres en strukturmæssig variation, så de opfylder de nuværende militære behov og fremover kan tilpasses, for at imødekomme de skiftende militære trænings-, øvelses- og skarpskydningsbehov. Udpegningsprocessen til urørt skov på Naturstyrelsens arealer i Oksbølområdet skal færdiggøres. Indtil der foreligger godkendte forvaltningsplaner for de urørte skove, forvaltes efter "De overordnede retningslinjer for forvaltning af urørte skove", dette under hensyntagen til de militære øvelsesbehov. På Forsvarsministeriets terræner, skal skovdriften specielt fokusere på, at bevare og skabe brede og varierede skovbryn langs ydre og indre skovrande. På Naturstyrelsens arealer vil skovbilledet blive mere forskelligartet, og der vil nogle steder være egentlige skovbryn i overgangszonen mellem lysåbne og skovbevoksede arealer, mens det andre steder vil være en mere varieret og glidende overgang mellem lysåbne og skovbevoksede arealer. Langs vejkanter, spor og omkring vejkryds skal der, hvor det er relevant, skabes og vedligeholdes åbne områder. Forsvarsministeriets område drives som militærskov og henligger naturligt i det omfang, at det ikke påvirker kvaliteten af øvelser og uddannelse. Skovarealerne skal hovedsageligt bibeholde deres nuværende udstrækning og fremstå forholdsvist robuste for at kunne imødekomme behovet for øvelsesvirksomhed. På Naturstyrelsens skovarealer igangsættes en urørt skov konverteringsproces (naturgenopretning), hvor hjemmehørende arter fremmes og oversøiske arter, så som sitkagran og contortafyr, reduceres i deres udbredelse.	På Forsvarsministeriets terræn opstilles der langsigtede skovdyrkningsmæssige mål for størstedelen af fredskovsarealerne gennem udlægning af militærskov, der følger de generelle retningslinjer for skovudviklingstyper. På Naturstyrelsens arealer vil den årlige hugst i forbindelse med Naturgenopretningen blive koordineret med Etablissement- og Terrænkommandoen under hensyntagen til de militære øvelsesbehov. De permanente skovveje sikres i forhold til både militær og civil anvendelse. Eksisterende dødt ved i form af stående og væltede døde træer efterlades i bevoksningerne. Hule træer, træer med reder samt nedfaldne grene og kvasbunker kan efterlades. På Naturstyrelsens arealer vil der være fokus på at introducere og fremme hjemmehørende træer og buske. Dette skal foregå med en hastighed og i et omfang, der er koordineret med den militære øvelsesvirksomhed. På Naturstyrelsens arealer skal variationen inden for de enkelte bevoksninger blive større og mere uensartet, mens summen af skovens bevoksninger skal kunne levere samme gode forskelligartede øvelsesmuligheder som i dag. I praksis vil de mere varierede skove forventeligt kunne levere bedre, mere varierede, og mere udfordrende øvelseskulisser end skovene kan byde på i dag. Under hensyntagen til den militære øvelsesvirksomhed vil der i forbindelse med udlægningen af urørt skov være fokus på mere naturlige hydrologiske forhold og brug af afgræsning.	I de øvrige skovområder på Forsvarsministeriets terræn gennemføres beplantningspleje, hugst og foryngelse løbende. Dødt ved kan fjernes af hensyn til øvelsesvirksomhed. Brug af kulturhegn på Naturstyrelsens arealer skal være i så lille et omfang som muligt, og placeres strategisk korrekt, for at undgå unødige barrierer for den militære øvelsesvirksomhed. Brug af hegning vil blive minimeret mest muligt i området, såfremt der indhegnes skal dette ske i små indhegninger i en størrelse på op til 1-1,5 ha. Ved brug af hegning sikres, at eksisterende spor og veje, der krydser de indhegnede områder, frahegnes. Det undersøges om eksisterende indhegninger, der kan være betydelige barrierer i Oksbølområdet, kan tilpasses i forbindelse med omlægning og renovering af hegn. På Naturstyrelsens arealer vil udtydning af skovens bevoksninger foregå med fremme af biodiversitet for øje. Det betyder, at nogle steder vil der være ophør med skovninger og udtyndinger, mens der andre steder vil blive skovet for at lave primært små lysninger og uensaldrende trægrupper med blandede træarter og buske. Skovenes gamle bevoksninger med hjemmehørende eller europæiske træarter skal ikke skoves, som følge af ophør med kommerciel skovdrift. Udtynding eller andre indgreb af hensyn til biodiversiteten, f.eks. skovning af indblandinger med uønskede træarter, kan forekomme i disse bevoksninger. Af hensyn til de militære øvelsesaktiviteter vil planens tiltag blive koordineret med Etablissement- og Terrænkommandoen inden igangsætning. Løbende driftsrelaterede aktiviteter koordineres på faste koordinationsmøder, og der skal være særlig opmærksomhed omkring eventuelle påvirkninger af uddannelsesstillinger.

I denne konverteringsproces vil langt den hyppigst forekommende aktivitet dog være af mere strukturskabende karakter, hvor skovenes bevoksninger forbliver stående med deres nuværende træarter. Formålet med konverteringen er, at få mere varierede skove, der kan understøtte en rigere biodiversitet, end det er tilfældet i dag. Den større variation vil afspejles i delområder med tætte skovpartier, hvor der er en lille gennemsigtighed til mere lysåbne skovpartier med relativ sparsom trævækst. Konverteringsprocessen på Naturstyrelsens arealer foretages i tæt dialog med Etablissement- og Terrænkommandoen for at sikre, at skovene løbende fremstår som gode varierede kulisser, der kan understøtte både de nuværende og fremtidige forventninger til den militære øvelsesaktivitet.		Rydninger vil primært forekomme i oversøiske træarter med henblik på, at fremme hjemmehørende træarter og buske, samt skabe større variation i skovene. Forsvaret vil efter aftale med Naturstyrelsen have mulighed for at foretage øvelsesaktiviteter på Naturstyrelsens arealer, der omfatter skovning og samling af materiale til sløring m.m.

Offentlighedens adgang

Strategisk	**Taktisk**	**Operationelt**
Oksbølområdet skal fortsat kunne anvendes som rekreativt udflugtsmål og oplevelsessted for offentligheden. Dette under hensyn til de militære og naturbeskyttelsesmæssige interesser. På Forsvarsministeriets terræner kan offentligheden færdes på etablerede stier og veje, når terrænet ikke anvendes til militære aktiviteter. Naturstyrelsens arealer er med fri fladefærdsel hele døgnet alle ugens dage med mindre, at dele af arealerne er afspærret til militære øvelsesaktiviteter. Forsvarsministeriets operative aktiviteter kan udøves 365 dage om året op til 24 timer i døgnet. Offentligheden har nem mulighed til at orientere sig om planlagte militære øvelser. Der skal løbende evalueres om nuværende og planlagte faciliteter for friluftslivet på Naturstyrelsens arealer er i konflikt med de militære øvelsesmæssige interesser og deraf følgende, om de enten skal flyttes eller nedlægges.	Offentlig adgang til Oksbølområdets arealer sikres under hensyntagen til militær og civil sikkerhed. Informationsindsatsen vedrørende adgang til Oksbølområdet styrkes. Herunder vigtigheden af at offentligheden orienterer sig, forinden de bevæger sig ind i terrænet. Publikumshensynet prioriteres igennem informationsmateriale rettet mod besøgende. Organiserede civile aktiviteter i Oksbølområdet vil blive koordineret mellem Etablissement- og Terrænkommandoen og Naturstyrelsen. Grundet sikkerhedsmæssige forhold, er det overnattende friluftsliv generelt ikke hensigtsmæssigt uden for de dertil indrettede shelters og lejrpladser.	Ny skiltning med tydeliggørelse af adgangsforhold etableres. Opsætning af nye bomme, der tydeliggør at terrænet er lukket/kan aflukkes. Opsætning af app, der nemt og intuitivt fortæller, hvorledes terrænet er i brug. Tydeligere og mere markant kommunikation mellem staten og omkringliggende turist- og friluftsorganisationer vedrørende adgangsforhold af hensyn til den militære og civile sikkerhed. Der etableres kun shelterpladser i Oksbølområdet, hvis de kan blive placeret under hensyntagen til Forsvarets behov for øvelsesaktiviteter.

4. Status

Dette kapitel giver en status over forholdene i Oksbølområdet ved planperiodens start. Status indeholder en beskrivelse af ejendomsforhold, militære aktiviteter, arealanvendelse, naturværdier og håndtering af offentlighedens adgang.

Udarbejdelse af statusafsnittet i denne drifts- og plejeplan bygger på et bredt grundlag af data og information, herunder generelle oplysninger fra drifts- og plejeplan for Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn 2012-2026 /8/, Etablissement- og Terrænkommandoen, Naturstyrelsens nuværende arealforvaltning, samt offentlige digitale databaser.

Det militære øvelses- og skydeterræn i Oksbøl, udgør i dag ca. 6.736 hektar, der er opkøbt/mageskiftet over flere perioder, herunder i 1929-1932, i årene efter 2. verdenskrig ved ekspropriationen i 1967-1969 og ved magelæg med Skov- og Naturstyrelsen i 2001. Herudover er der i 2019 indgået en samarbejdsaftale mellem Miljøministeriet og Forsvarsministeriet om vilkår for den militære og beredskabsmæssige brug af Naturstyrelsens arealer i Oksbølområdet. Hensigten hermed er, at Forsvarsministeriet operative enheder fik udvidet adgangs- og brugsret til Naturstyrelsens arealer, således at blandt andet "flaskehalsproblematikken" i den centrale del af terrænet kan imødegås i bedst muligt omfang, så det bliver muligt at træne realistisk på Brigadeniveau.

Oksbølområdet er landets største og det eneste sted inden for landets grænser, hvor alle typer af skydning og træning af større enhedsformationer (op til brigadestørrelse, ca. 4.000 soldater) kan gennemføres. Terrænet er derfor af afgørende betydning for at tilgodese Forsvarsministeriets operative enheders og især Hærens strukturelle og dermed også uddannelsesmæssige behov, hvilket stiller særlige krav til mulighederne for terrænets udvikling.

I 2023 Indgik Forsvarsministeriet og Miljøministeriet en fornyet samarbejdsaftale om anvendelsen af statens areal: Miljøministeriet og Forsvarsministeriet om vilkår for den militære og beredskabsmæssige brug af Miljøministeriets arealer i oksbølområdet under hensyntagen til områdets øvrige interesser. Aftalen er indgået. som et led i at Danmarks Totalforsvar, kan leve op til de internationale forpligtelser og giver Totalforsvaret bedre muligheder, for at kunne gøre brug af de samlede arealer i Oksbølområdet.

4.1. Ejendomsoversigt og kortgrundlag

Arealtyper
Hovedarealtypen i Oksbølområdet udgøres af klit, herunder særligt klithede og klitlavning. Andre væsentlige hovedgrupper er græsarealer, der omfatter tidligere landbrugsarealer, vådområder, såvel søer som vandløb og opkørte områder.

Ejendoms- og naboforhold
Oksbølområdet er ejet af staten og forvaltes af henholdsvis Etablissement- og Terrænkommandoen og Naturstyrelsen.

Størstedelen af terrænet omkring Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn afgrænses af Naturstyrelsens arealer. Som følge af blandt andet flaskehalsproblemer i Oksbølområdet er der tidligere indgået aftale mellem Forsvarsministeriet og Naturstyrelsen vedrørende Forsvarsministeriets operative enheder benyttelse af Naturstyrelsens arealer.

Kortmaterialer
På grundlag af luftfotos, besigtigelser og tidligere kort er der udarbejdet fire typer kort fordelt på otte kortbilag til denne drifts- og plejeplan:

- Kortbilag 1: Grundkort Nord
- Kortbilag 2: Grundkort Syd
- Kortbilag 3: Aktivitetskort Nord
- Kortbilag 4: Aktivitetskort Syd
- Kortbilag 5: Skovudviklingskort Nord
- Kortbilag 6: Skovudviklingskort Syd
- Kortbilag 7: Friluftskort Nord
- Kortbilag 8: Friluftskort Syd

Grundkort
Grundkortet viser status for arealanvendelsen på tidspunktet for opstart af planlægningsarbejdet (2023). I princippet medtages alt af betydning for drifts- og plejeplanlægningen. Kortet anvendes som grundlag for aktivitetskortet.

Aktivitetskort
Aktivitetskortet angiver de delområder, hvor der iværksættes konkrete tiltag, jf. aktivitetsafsnittet (kapitel 6 og 7) udarbejdet for alle planlagte aktiviteter.

Skovudviklingskort
Skovudviklingskortet angiver den fremadrettede skovtype på terrænet. Kortet er primært en beskrivelse af den eksisterende udbredelse af skov og krat, og dermed et ønske om at fastholde de eksisterende skov- og kratområder i deres nuværende tilstand.

Friluftskort
Friluftskortet angiver de rekreative interesser tilknyttet Oksbølområdet ved starten af indeværende drifts- og plejeplan. Kortet indeholder hvilke arealer, der anvendes til eksempelvis mountainbikebaner, bivuakområder, fugle- og udsigtstårne, P-pladser m.m.

4.2. Militær anvendelse

Forsvarsministeriets område i Oksbøl er både et skydeterræn og et øvelsesterræn. Det er det største af sin art i Danmark, og er det eneste sted, hvor store og omfattende skydninger og øvelser kan gennemføres. Det anvendes til både nationale og internationale øvelsesaktiviteter, f.eks. i NATO-regi. Det er det eneste skydeterræn, hvor der kan gennemføres skydning med alle våbentyper.

Skarpskydning og øvelsesaktivitet kan afvikles samtidigt, idet der på Kallesmærsk Hede både kan gennemføres skydninger, selv med tunge våben og fra fly og skibe, samtidig med at der foregår større øvelsesaktivitet i det resterende terræn. Ligeledes kan skarpskydninger og øvelsesaktivitet foregå sideløbende. Årligt er der ca. 310 aktivitetsdage i Oksbøl, heraf skarpskydning på Kallesmærsk Hede i ca. 210 dage. Oksbølterrænet har kun enkelte aktivitetsfrie perioder, jf. Støjbekendtgørelsen, medmindre der foreligger en operativ begrundet dispensation.

Oksbøl anvendes til følgende aktiviteter (listen er ikke udtømmende): ·

- Enhedsuddannelse og feltøvelser til og med brigadeledet øvelser.
- Uddannelse i kamp i bymæssig bebyggelse og kamp i skov.

- Enhedsskydninger af mindst delingsværdi, hvori kamptroppernes våben og artilleristøtte kan indgå.
- Skydning under kørsel.
- Instruktions- og enhedsskydninger med kampvognsvåben og maskinkanoner.
- Skydning med alle panserværnsvåben fra såvel jordaffutage som helikopter.
- Skydning med alle typer artillerivåben, herunder morterer og missiler.
- Nærluftforsvarsskydninger.
- Instruktionsskydninger i forbindelse med flybekæmpelse.
- Skydning med alle former for infanterivåben.
- Forsøgsskydninger.
- Sprængningsøvelser med ladninger op til 100 kg ved forsøg dog mere.
- Gennemførelse af skydninger under alle lysforhold.
- Anvendelse af mørkekamps- og termiske sigtemidler i forbindelse med skydninger.
- Flyvevåbnets og Søværnets skydninger.
- Aflevering af flybomber samt flyvning med helikoptere og fly, herunder lavflyvning og landing i terrænet.
- Daglig uddannelse for enheder, der er fast garnisoneret i Oksbøl og Varde.
- Flyvninger med Unmaned Aerial Vehicles (UAV).
- Anvendelse af laserudstyr.

For at kunne gennemføre aktiviteterne, er der bygget både en række faste og midlertidige anlæg, ildstillinger, bevægelige målbaner, dækningsanlæg for skiverejsere, faste hårde mål på Kallesmærsk Hede, artilleri- og morterstillinger, indskydningsvold, nedslagsområde, observationsstader, kulisser, nærkampbyen Brikby, flyveplads, lejrfaciliteter, som indkvarterings- og forplejningsvirksomhed, depotområder, infirmeri, vedligeholdelsesfaciliteter, store parkeringspladser, læsserampe til jernbanespor og bjærgningssteder m.m.

Terrænet er omfattet af en række begrænsninger, som kommer dels af naturlige og geografiske hindringer, og dels af egentlige retningslinjer, reglementer, bestemmelser og lovgivning. Øvelsesmæssige begrænsninger findes blandt andet i relation til "flaskehalsproblematikker" i den centrale del af terrænet. De skydemæssige begrænsninger er Blåvand i syd og Vejers i nord, hvor der ikke kan indlægges fareområder.

Vejers Klitplantage nord for Kallesmærsk Hede og Bordrup-Oksby Klitplantager i øst har også begrænsninger. Her kan primært indlægges fareområder og kun i mindre omfang, og efter aftale med Etablissement- og Terrænkommandoens Skydesikkerhedskontor, der koordinerer med Naturstyrelsen, gennemføre operationsbetingede skydninger inde i og fra plantagerne mod mål opstillet indenfor fareområdet. Disse begrænsninger påvirker gennemførelse af både øvelser som skydning, herunder ikke mindst skydning under kørsel.

4.3. Områdets naturværdier[2]

Den del af Oksbølområdet, der forvaltes af Naturstyrelsen omfatter arealer fra Skallingen i syd og til Nyminde Plantage i nord. Langs med kysten er det den lysåbne natur med udbredte ferske enge, strandenge, heder og klitter, der præger billedet. Længere inde i landet ligger store plantager domineret af nåletræer. Yderst mod Vesterhavet ligger Nyminde, Blåbjerg, Kærgård og Vejers Plantager, der er anlagt i slutningen af 1800-tallet som værn mod vestenvinden. Lidt tilbagetrukket ligger Vrøgum, Ål, Bordrup-Oksby og Ho Plantager.

Nåletræerne er dominerende i alle plantagerne, og er resultatet af tilplantning af klithederne i en tid, hvor plantagerne var tiltænkt en rolle som værnskov. Nåletræerne udgøres overvejende af skovfyr, sitkagran og contortafyr. Arter der i sin tid er plantet på baggrund af deres egenskaber til vedproduktion på de dårlige sandjorde. Særligt på de bedre jorde er der en større andel af sitkagran, mens der på de dårligere jorde er overvægt af fyrretræsarterne. Bjergfyr optræder hovedsageligt i de ydre klitarealer, da træarten tåler de barske vind- og saltforhold.

De nåletræsdominerede plantager indgår i en mosaik med vådområder, søer og ferske enge. Vidstrakte klitheder og strandenge breder sig, hvor landskabet åbner sig ud mod stranden og Vesterhavet. I alle plantager findes mange små lysåbne eng-, mose- og hedearealer. Der lægges vægt på, at de små naturområder opretholdes og plejes for at bevare eller forbedre naturtilstanden. De udgør et vigtigt element i at skabe variationer i naturindholdet og derved bidrager til biologisk mangfoldighed. Landskabeligt danner naturarealerne desuden en vigtig modsætning til de tætte bevoksninger.

Plejetilstanden af naturarealerne er generelt god, men der findes også arealer, hvor blandt andet tilgroning udgør en trussel, og hvor iværksættelse af tiltag med efterfølgende vedligeholdende pleje vil forbedre naturtilstanden.

---

[2] For uddybende beskrivelse af naturgrundlaget i Oksbølområdet henvises til Natura 2000 tillægget og tidligere drifts- og plejeplaner for Oksbøl (www.Forsvaret.dk).

4.4. Naturlovgivning

Forvaltningen af Oksbølområdet er underlagt en række lovreguleringer på naturområdet. Hertil kommer en række specifikke forskrifter, som er gældende for hele eller dele af terrænet, hvilket omfatter flere landskabsfredninger, klitfredningen samt beskyttelseszoner.

4.5. Friluftslivets anvendelse af Oksbølområdet

Naturstyrelsens arealer er præget af aktiviteter, som f.eks. naturbesøg, vandreture, mountainbikere, ryttere og løb, herunder både organiseret og individuelt. Området er særligt besøgt af turister blandt andet som følge af, at der siden 60'erne og 70'erne er anlagt en række sommerhusområder langs kysten i tilknytning til de vestvendte plantager i Ho, Blåvand, Vejers og Henne.

I takt med den stigende turisme og at befolkningens generelle mobilitet er øget, har der været et voksende fokus på benyttelsen af Oksbølområdets naturarealer til friluftsformål, oplevelser og aktiviteter. Det sætter i dag sit tydelige præg på området i form af et voksende antal besøgende, der i vid udstrækning drages til området på grund af naturen.

Området vil også i fremtiden give mulighed for, at friluftslivet kan opleve storslåede vestjyske landskaber præget af åbne vidder og tætte skove, hvor der er naturlig dynamik og et rigt dyre- og planteliv. Herved gives befolkningen mulighed for at få naturoplevelser gennem udøvelse af friluftsaktiviteter helt tæt på naturen.

4.6. Offentlighedens sikkerhed

Af sikkerhedsmæssige årsager vil hele eller dele af Oksbølområdet kunne lukkes for offentlig adgang ved øvelsesaktiviteter. I praksis vil adgang til de centrale arealer med skarpskydning på Forsvarsministeriets terræner være begrænset til få dage om året, mens der for Naturstyrelsen arealer generelt vil være offentlig adgang med mindre, der afholdes militære øvelser i hele og dele af området.

Af sikkerhedshensyn skal det være muligt at tilsikre offentligheden, ikke uvidende, kan få adgang til de berørte dele af Oksbølområdet, når disse anvendes til militære formål. De fleste indfaldsveje til Forsvarsministeriets del af området, er kontrolleret af vagtskure med vagter, der afholder turister og lokale fra at bevæge sig ind i området. Skiltning eller ballonmaster skal være synlige langs hele perimeteren til området.

5. Analyse af indsats på Forsvarsministeriets terræn

Dette kapitel indeholder en emneopdelt diskussion af, hvordan drifts- og plejeplanen, på en hensigtsmæssig og balanceret måde, kan tilgodese de opstillede målsætninger under hensyntagen til optimering af ressourceudnyttelsen.

Det indledes med en evaluering af indsatsen under den tidligere drifts- og plejeplan.

5.1. Evaluering af drifts- og plejeplan 2012-2026 for Forsvarsministeriets terræner

Forsvarsministeriets tidligere drifts- og plejeplan for Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn for perioden 2012-2026 /8/ er blevet evalueret med henblik på at identificere tiltag, der er gennemført samt tiltag, der helt eller delvis mangler gennemførelse, og hvilke tiltag der skal videreføres fra år 2024.

Evalueringen er foregået på basis af de aktivitetsskemaer, der ligger til grund for planlægningen. Datainput til evalueringen stammer fra møder med brugerne af terrænet og dialog med Etablissement- og Terrænkommandoen.

Nedenstående er en kort opsummering af gennemførte og ikke gennemførte tiltag.

Overordnede gennemførte tiltag:

- Slåning af lysåbne arealer
- Afbrænding
- Løbende rydning af krat og begyndende skovkrat på beskyttede naturtyper
- Påbegyndt bekæmpelse af rynket rose nord for Fyrpasserboligen

- Generel bekæmpelse af invasive arter
- Bekæmpelse af bjørneklo
- Fortsat bekæmpelse af japansk pileurt/kæmpe pileurt
- Vedligeholdelse af kulturhegn
- Ophør af oprensning af grøfter ved Ho Bugt Enge
- Etablering af vandhuller til strandtudse ved Mosevrå
- Løbende pleje af fortidsminder
- Udarbejdelse af publikumsfolder
- Opsætning/opdatering af infotavler
- Regulering af sommervandstand i en række søer vha. stem

Overordnede ikke gennemførte tiltag:

- Evaluering af gennemførte afgræsningsprojekter
- Evaluering af fræsning og stubharvning syd for Christiansminde og ved Mosevrå Skole
- Restaurering af Tane Sø
- Renovering af køregård
- Opstilling af hescobastian (ikke længere relevant)
- Etablering af udsigtskile i levende hegn øst for Blåvandsvej
- Udlægning af habitattrægrupper

Den komplette evaluering i skemaform af drifts- og plejeplanen for Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn for perioden 2012-2023 er vedlagt som bilag 11.2.

5.2. Analyse af ny indsats fra 2024

Den nye indsats på Oksbølområdet skal tilrettelægges med fokus på den militære brug navnlig sikring af kulisser, der kan danne rammerne for virkelighedstro uddannelses- og træningsaktivitet.

På baggrund PFAS undersøgelser, der påviser PFAS koncentrationer over Fødevarestyrelsens indikatorværdier flere steder på Forsvarsministeriets terræner, er det besluttet, at der for PFAS-forurenede arealer ikke må gå græssende dyr eller fjernes plantemateriale (høslæt).

Forekomsten af PFAS over Fødevarestyrelsens indikatorværdier vil i næste planperiode medføre afslutning af flere tidligere igangsatte afgræsningsprojekter. Den videre drift af disse arealer vil bestå af enten slåning uden opsamling eller afbrænding.

På Naturstyrelsens arealer er der enkelte steder ligeledes fundet PFAS koncentrationer over indikatorværdierne. Naturstyrelsen ønsker af hensyn til naturplejen fortsat at have afgræsning eller slæt på disse arealer, og følger Fødevarestyrelsens regler for registrering og prøvetagning af kreaturer til naturpleje.

Rydning og tynding
Videreførelse af tidligere planlagte aktiviteter efter drøftelse med de operative.

Slåning
Videreførelse af hidtidige aktiviteter og på nye åbne arealer.

Afgræsning
Evaluering og afslutning af afgræsningsaktiviteter på Forsvarsministeriets terræner, der ligger inden for områder, hvorpå der er påvist PFAS over Fødevarestyrelsens indikatorværdier. Da de fleste eksisterende afgræsningsaktiviteter ligger i umiddelbar nærhed til vestkysten, er de nuværende afgræsningsaktiviteter på Forsvarsministeriets arealer blevet opsagt.

Invasive arter
På Oksbølområdet er der forekomst af en række forskellige invasive eller uønskede plantearter. Der er og vil for de fleste arters vedkommende fremadrettet være behov for, at disse arter bekæmpes på de eksisterende kendte lokaliteter samt at der er opmærksomhed på at iværksætte bekæmpelse, hvis de spreder sig til nye lokaliteter på terrænet.

Der er foretaget løbende kortlægning og registrering af invasive arter på hele terrænet.

Arterne bør bekæmpes med bedst egnede metode (ikke nødvendigvis overdækning, da de let bliver kørt i stykker af kampvogne m.m.), som varierer fra art til art og fra lokation til lokation.

Der er angivet generelle anbefalinger til metoder i de konkrete aktiviteter i driftskataloget /26/

Fortidsminder og beskyttede diger
For at holde gravhøjene lysåbne og fri for opvækst af vedplanter, fortsættes aktiviteten med løbende rydning ved nedskæring og slåning af højene.

Fredskov og militærskov
Af hensyn til de øvelsesmæssige kulisser er der er behov for udtynding og stormsikring af visse bevoksninger, hvilket indgår i nærværende plan, som konkrete aktiviteter.

Militærskov er skovområder på Forsvarsministeriets terræner, der drives ekstensivt og som har været uden reelt produktionsformål i en længere årrække.

Forsvarsministeriets skovarealer benyttes i stigende grad til øvelses- og uddannelsesaktiviteter. Grundet, at skovenes hovedformål er at skabe rammer for operative enheders øvelses- og uddannelsesvirksomhed, drives de langt overvejende efter naturnære driftsprincipper, da de ikke er underlagt et egentligt produktionsformål. Det er en forudsætning for Forsvarsministeriets skovarealer, at de vil blive påvirket af den dynamik og forstyrrelse, der vil opstå som følge af de operative enheders aktiviteter. Forsvarsministeriets skove bliver løbende og efter behov optimeret i forhold til øvelsesaktiviteter. Denne optimering indebærer eksempelvis: Fjernelse af biomasse, fældning af træer og vedligeholdelse af dræn.

Offentlighedens adgang
Det sikres, at offentligheden ikke uvidende kan bevæge sig ind i terrænet, når der er øvelsesaktivitet i området. Indsatsen vil fokusere på skiltning, tilstrækkelig overvågning af indfaldsveje, synliggørelse af ballonmaster og bedre online informationsmateriale omkring øvelsesfri perioder.

Billede 5.1 Foto fra en af de mange internationale øvelser i Oksbøl Skyde- og øvelsesterræn.

6. Aktiviteter på Forsvarsministeriets terræner

Dette kapitel anviser på grundlag af målsætning, status og analyse den konkrete praktiske realisering af indsatsprogrammet på det enkelte delareal. Afsnittet kan omsættes direkte til arbejdsbeskrivelser.

Det vedlagte aktivitetskort (Kortbilag 3 og 4) illustrerer de overordnede planlagte drifts- og plejetiltag i den kommende planperiode fra 2024. De enkelte aktiviteter er nærmere beskrevet i nedenstående afsnit. Aktiviteterne beskriver den drift, der skal gennemføres på det enkelte areal og kan betragtes som en værktøjskasse. Aktiviteterne skal sikre opfyldelse af målsætningerne beskrevet i nærværende drifts- og plejeplan.

For hver aktivitetsgruppe, f.eks. rydning eller slåning, opstilles en tabel over de planlagte aktiviteter. Tabellen indeholder kolonner med oplysninger om: Aktivitets ID, lokalitet, afdelinger, areal, udførelsestidspunkt og aktivitetsbeskrivelser. Aktivitets ID fremgår, for de fleste af aktiviteterne, også af aktivitetskortene og kobler kort og tabel sammen. Arealet angiver den omtrentlige størrelse i hektar (hvis ikke andet er angivet). Under aktivitetsbeskrivelser uddybes den enkelte aktivitet.

6.1. Rydning

Det overordnede formål med rydninger og udtyndinger af krat og skov er at skabe gode øvelseskulisser. Endvidere at vedligeholde områder, hvor der allerede er gennemført rydning.

Der henvises til aktivitetskortet, hvor arealerne er indtegnet og hvor ID-nummeret kan genfindes.

ID	Lokalitet	Afdeling og Litra	Areal [ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
001-012	Det nordlige og det centrale terræn	Ikke angivet	92,3	Senest 2030	**Delvis rydning** 12 delarealer fortrinsvis tilgroede arealer med hede, slette e.l., hvor der ønskes spredt dækning (halvåbent landskab).
013-014	Oksby Klitplantage	1308	1,1	2028	**Delvis rydning** 2 mindre områder, hvor den særprægede struktur holdes synlig.
015 (ikke på kort)	Små arealer med beskyttede, lysåbne naturtyper	Hele terræ-net	-	Løbende	**Hel eller delvis rydning** Rydning gennemføres efter det lokale driftselements nærmere vurdering. Rydningen foretages løbende og efter aftale med de militære brugere.

6.2. Slåning

Det overordnede formål med slåning er at sikre og vedligeholde det åbne landskab, således at området fremstår åbent som en god øvelseskulisse.

Slåning er ikke specificeret til konkrete arealer, da den gennemføres som et generelt plejetiltag på græs- og hedearealer i kombination med andre tiltag f.eks. afbrænding. Eksisterende forpagtningsaftaler er indtegnet på kort uden aktivitets Id.

Såfremt der påvises PFAS koncentrationer over Fødevarestyrelsens indikatorværdier på de pågældende arealer overgår driften til enten afbrænding eller slåning uden opsamling.

ID	Lokalitet	Afdeling og Litra	Areal [ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
016	Lysåbne arealer på hele terrænet	Ikke angivet	Ca. 300	Løbende	**Slåning** Gennemføres som et generelt plejetiltag på græs- og hedearealer i kombination med andre tiltag, som afbrænding.

6.3. Græsning

Der henvises til aktivitetskortet, hvor arealerne er indtegnet og hvor aktivitets ID kan genfindes. Alle arealer (ID) skal gennemgås i forhold til operative behov samt andre forhold, som eksempelvis forekomst af PFAS.

ID	Lokalitet	Afdeling og Litra	Areal [ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
020	Engene ved Nørrekær, Tane Sø, Grærup Langsø	108-110, 112, 145-146, 148-149	27,0	Afsluttes	Afslutning af forpagtningsaftale. Overgang til ny drift som afbrænding, slåning uden opsamling eller ingen drift.
021	Arealer omkring Helle Sø	163-164	26,4	Afsluttes	Afslutning af forpagtningsaftale. Overgang til ny drift som afbrænding, slåning uden opsamling eller ingen drift.
022	Ho Bugt Enge	311, 316-319	194,5	Afsluttes	Afslutning af forpagtningsaftale. Overgang til ny drift som afbrænding, slåning uden opsamling eller ingen drift.
023	Areal med flere habitatnatur-typer i den sydlige del af Havsande	413, 417	10,4	Afsluttes	Afslutning af forpagtningsaftale. Overgang til ny drift som afbrænding, slåning uden opsamling eller ingen drift.
024	Areal med flere habitatnatur-typer øst for Bøffelstillin-gen	416	37,5	Afsluttes	Afslutning af forpagtningsaftale. Overgang til ny drift som afbrænding, slåning uden opsamling eller ingen drift.
025	Naturarealer ved Råsø	214	82,2	Afsluttes	Afslutning af forpagtningsaftale. Overgang til ny drift som afbrænding, slåning uden opsamling eller ingen drift.

6.4. Afbrænding

Der henvises til aktivitetskortet, hvor fokusområderne er indtegnet (på nær Kallesmærsk Hede).

Afbrænding gennemføres løbende med en indsats, der er tilpasset vejrlig, spontane brande og øvrige plejetiltag etc.

ID	Lokalitet	Afdeling og Litra	Areal [ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
027 (ikke på kort)	Hedearealer på hele terrænet	Ikke angivet	Ca. 2.000	Løbende	**Turnusafbrænding** Tilrettelægges på alle terrænets hedearealer, der ikke er omfattet af anden pleje. Det gælder særligt Selager Hede, Landvandbækkenet og i princippet hele Kallesmærsk Hede.

6.5. Beplantningspleje

Der henvises til aktivitetskortet, hvor arealerne er indtegnet og hvor aktivitets ID kan genfindes.

ID	Lokalitet	Afdeling og Litra	Længde [m]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
030-044	Tidligere landbrugsarealer	Ikke angivet	Ca. 2.800	**2024-2028**	Foryngelse af hegn. Granhegn renoveres og konverteres primært til løvtræshegn.

6.6. Hugst og foryngelse

Der henvises til aktivitetskortet, hvor arealerne er indtegnet og hvor aktivitets ID kan genfindes.

ID	Lokalitet	Afdeling og Litra	Areal [ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
046	Grisens Øre Ål Plantage (vest)	1701-705 159,160, 1007-1009, 1064-1072, 1076	43,6, 171,9	Senest 2026	Militærskov (SUT 22/23). Hugst og foryngelse med henblik på at bibeholde og udvikle skovenes øvelsesmuligheder (hugst med henblik på naturlig foryngelse af eg).
047	Ål Plantage (øst) Urkok Bjerge Skolestykket (syd)	1063, 1073 205 219	22,2 43,5 35s,3	Senest 2026	Militærskov (SUT 23). Hugst og foryngelse med henblik på at bibeholde og udvikle skovenes øvelsesmuligheder (hugst med henblik på naturlig foryngelse af eg).
048	Øst for Præstegård	1300	16,8	Senest 2026	Militærskov (SUT 41). Hugst og foryngelse med henblik på at bibeholde og udvikle skovenes øvelsesmuligheder (foryngelse ved hugst med fokus på oversøiske arter, genkultivering ved hjælp af fri tilgroning).

6.7. Habitattrægrupper og træer

Aktiviteten er ikke anført på aktivitetskort, idet dødt ved aktivt sikres på alle terrænets skovarealer, i forbindelse med de skovaktiviteter, der forekommer, når skovene optimeres til øvelsesformål.

ID	Lokalitet	Afdeling og Litra	Areal [ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
049	Militærskov	Ikke angivet		Senest 2030	Dødt ved sikres ved naturlig henfald eller på sigt evt. ved indgreb.

6.8. Bekæmpelse af invasive og uønskede plantearter

Der henvises til aktivitetskortet, hvor arealerne er indtegnet og hvor aktivitets ID kan genfindes. Det ryddede materiale skal fjernes fra områderne medmindre andet er beskrevet.

ID	Lokalitet	Afdeling og Litra	Areal [ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
050	Havsande (Nord for Fyrpasserbolig en)	413	1,36	Videreføres	**Rynket rose bekæmpes** Bekæmpelsen af rynket rose videreføres.
051 (Ej på kort)	Hele terrænet	Ikke angivet	Ikke angive t	Videreføres	**Generel bekæmpelse** Bekæmpelse af invasive plantearter efter terrænelementets nærmere vurdering. Bekæmpelsen foretages løbende og efter generel tilladelse hertil fra Varde Kommune.

6.9. Bekæmpelse af mårhund

Aktiviteten er ikke anført på aktivitetskortet,

ID	Lokalitet	Afdeling og Litra	Areal [ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
053 (ikke på kort)	Hele terrænet	Ikke angivet	Ikke angive t	Løbende	**Lokal indsats** Terrænet stilles til rådighed i den lokale indsats til bekæmpelse af mårhund.

6.10. Fortidsminder

Der henvises til aktivitetskortet, hvor arealerne er indtegnet og hvor aktivitets ID kan genfindes.

ID (fred-ningsnr.)	Lokalitet	Afdeling og Litra	Areal [ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
3101:1	Kløvbakke	101	0,03	Løbende	Plejes løbende og bør fremstå som en helhed med 3101:2.
3101:2	Kløvbakke	101	0,03	Løbende	Plejes løbende og bør fremstå som en helhed med 3101:1.
3101:7	Ved Guldagervej	120	0,04	Løbende	Plejes løbende så tilstanden bevares (inkl. afpælning). Opvækst af småtræer (fx bjergfyr) oprykkes tilbagevendende.
3201:1	NØ for Selager Sø	158	0,05	Løbende	Træopvækst på højen ryddes. Opvækst af småtræer (fx bjergfyr) oprykkes tilbagevendende.
3201:2	NØ for Selager Sø	158	0,05	Løbende	Træopvækst på højen ryddes. Opvækst af småtræer (fx bjergfyr) oprykkes tilbagevendende.
3201:22	Selager, øst for Holmsøvej	161		Løbende	Plejes løbende, så tilstanden bevares. Opvækst af småtræer (fx bjergfyr) oprykkes tilbagevendende. Hegn repareres.
3201:3	Store Jenshøj	163	0,12	Løbende	Kørselsfri zone lægges uden om højen suppleret med nyt hegn. Træopvækst på højen ryddes. Opvækst af småtræer (fx bjergfyr) oprykkes tilbagevendende.

3201:4	Lille Jenshøj	163	0,06	Løbende	Opvækst af småtræer (fx bjergfyr) oprykkes tilbagevendende.

6.11. Offentlig adgang

ID	Lokalitet	Afdeling og Litra	Areal [ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
054 (ikke på kort)	Hele terrænet			Senest 2027	Udviklingen af web-appen "Forsvarets Terræner".

6.12. Ikke-modelbeskrevne aktiviteter

Der henvises til aktivitetskortet, hvor arealerne er indtegnet og hvor aktivitets ID kan genfindes.

Etablering af udsigtskiler i levende hegn

Aktiviteten har til formål over en strækning af levende hegn, at rydde åbninger med henblik på, at sikre udsigt ud over et åbent areal. Der er tale om området mellem Blåvandvej (Mosevrå) og Ho Bugt Enge. Der er ikke tale om rydning af hegnene men om at skabe udkik på ca. 20 meters længde for hver 100 m hegn.

ID	Lokalitet	Afdeling og Litra	Længde [m]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
060	Hegn øst for Blåvandsvej	315	1.000	Senest 2028 Efter drøftelse med de operative	**Etapevis nedskæring Hegn** Skæres ned på stræk af 20 m for hver 100 m, så der sikres udsigt over Ho Bugt Enge.

6.13. Kulturhegn

Aktiviteten har til formål, at kulturhegn opretholder deres funktionalitet i forhold til at hindre bidskader og at de fjernes, når der ikke længere er et hegningsbehov.

ID	Lokalitet	Afdeling og Litra	Areal [ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
061 (ikke på kort)	Hele terrænet	Ikke angivet	Ikke angivet	Løbende	**Kulturhegn overvåges** Kulturhegn i skov og omkring beplantninger tilses og renoveres løbende. Der foretages vedligehold. Hvor kulturer er over bidhøjde, fjernes hegnene.

6.14. Restaurering af Tane Sø

Der henvises til aktivitetskortet, hvor arealerne er indtegnet og hvor aktivitets ID kan genfindes.

ID	Lokalitet	Afdeling og Litra	Areal [ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
070	Tane Sø	112	18,9	Aftales nærmere efter	Tømning, rydning m.v. Projekt indebærer oprensning, evt. tømning af søen.

				besigtigelse med Varde Kommune	Projekteres nærmere med fokus på evt. forekomst og undgåelse af mobilisering af PFAS.

6.15. Opfølgning på græsningsprojekter

Der henvises til aktivitetskortet, hvor arealerne er indtegnet med signaturen "Brugermøde" og hvor aktivitets ID kan genfindes.

ID	Lokalitet	Afdeling og Litra	Areal [ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
091	Ved Bøffelstillin-gen	416	37,5	Besigtigelse og vurdering af effekt og videre drift.	**Evaluering af afsluttet græsningsprojekt** Evaluering af græsningens effekt og udfordringer i relation til militært brug. Herunder beslutning angående den videre drift.
092	Havsande syd	413, 417	10,3	Besigtigelse og vurdering af effekt og videre drift.	**Evaluering af afsluttet græsningsprojekt** Evaluering af græsningens effekt og udfordringer i relation til militært brug. Herunder beslutning angående den videre drift.

6.16. Opfølgning på kultiveringsprojekter

Der henvises til aktivitetskortet, hvor arealerne er indtegnet med signaturen "Jordbearbejdning" og hvor aktivitets ID kan genfindes.

ID	Lokalitet	Afdeling og Litra	Areal [ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
100	Syd for Christians Minde	127	8,3	Besigtigelse og vurdering af effekt og videre drift.	**Evaluering af gennemført projekt** Evaluering og evt. opfølgning på fræsning og stubharvning.
101	Ved Mosevrå Skole	315, 316, 324	9,3	Besigtigelse og vurdering af effekt og videre drift.	**Evaluering af gennemført projekt** Evaluering og evt. opfølgning på fræsning og pløjning.

Monitorering

For at Forsvarsministeriet kan effektivisere sin forvaltningsindsats (både med hensyn til militære kulisser og økonomi) tilstræbes, at der på langt sigt iværksættes en "evidensbaseret naturforvaltning". Det vil sige, at resultatet af aktiviteterne løbende dokumenteres og evalueres, således at de kan indgå i den kommende drift- og plejeplanlægning.

7. Aktiviteter på Naturstyrelsens arealer

Dette kapitel anviser på grundlag af målsætning, status og analyse den konkrete, praktiske realisering af indsatsprogrammet på det enkelte delareal. Afsnittet kan omsættes direkte til arbejdsbeskrivelser.

Det vedlagte aktivitetskort (Kortbilag 3 og 4) illustrerer de overordnede planlagte drifts- og plejetiltag i den kommende planperiode fra 2024. De enkelte aktiviteter er nærmere beskrevet i nedenstående afsnit. Aktiviteterne beskriver den drift, der skal gennemføres på det enkelte areal, og kan betragtes som en værktøjskasse. Aktiviteterne skal sikre opfyldelse af målsætningerne beskrevet i nærværende drifts- og plejeplan.

På Naturstyrelsens arealer foretages der løbende naturpleje, udtyndingsindsatser i skovene og vedligeholdelse af friluftsfaciliteter samt vildtforvaltning, som ikke er en del af denne drifts- og plejeplan. Nedenstående aktiviteter er eksisterende indsatser og ikke nye indsatser, med mindre det er specifikt angivet.

For hver aktivitetsgruppe, f.eks. rydning eller slåning, opstilles en tabel over de planlagte aktiviteter. Tabellen indeholder kolonner med oplysninger om: Aktivitets ID, lokalitet, afdelinger, areal, udførelsestidspunkt og aktivitetsbeskrivelser. Aktivitets Id fremgår også af aktivitetskortene og kobler kort og tabel sammen. Arealet angiver den omtrentlige størrelse i hektar (hvis ikke andet er angivet). Under aktivitetsbeskrivelser uddybes den enkelte aktivitet.

7.1. Rydning

Det overordnede formål med rydninger og udtyndinger af krat og skov er, at forberede overgangen til urørt skov, jf. Naturstyrelsens retningslinjer for udlægningen af urørt skov. Dertil også at understøtte Forsvarsministeriets operative enheders behov for at skabe gode øvelseskulisser. Endvidere at vedligeholde områder, hvor der allerede er gennemført rydning.

Der henvises til aktivitetskortet, hvor arealerne er indtegnet og hvor aktivitets ID kan genfindes.

ID	Lokalitet	Afdeling og Litra	Areal [ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
N001	Kærgård Plantage, Nord	543a, 542dfhm	5,5	Senest 2026	**Rydning til lysåben** Rydning af bevoksninger med oversøiske træarter rundt om beskyttet hede og mose.
N002	Kærgård Plantage, Syd	560e	12,5	Senest 2026	**Rydning til lysåben** Vest for Børsmose Grusgrav ryddes bevoksninger med oversøiske træarter.
N003	Vrøgum Plantage	767abef	8,3	Senest 2026	**Rydning til lysåben** Rydning af tilgroet beskyttet hede.
N004	Bordrup Plantage / Niels Brennes Hus	1190	1,27	Senest 2026	**Rydning til lysåben** Rydning af oversøiske træarter omkring beskyttet mose og sø.
N005	Bordrup plantage / Husbjerg	1317a, 1310a, 1311ae	3,5	Senest 2026	**Rydning til lysåben** Rydning af bevoksninger med oversøiske træarter.
N006	Blåbjerg Plantage	Ikke angivet	35,5	Senest 2026	**Afdrift/strukturhugst** Afdrift af mange meget små bevoksninger med douglasgran, sitkagran, grandis, lærk, tsuga, nobelis.
N007	Blåbjerg Plantage	Ikke angivet	15	Senest 2026	**Afdrift efterfulgt af gentilplanting med løvtræ** Afdrift af bevoksninger med fransk bjergfyr, sitkagran, nobelis og contortafyr. Tilplantes efterfølgende og hegnes med vildthegn af hensyn til vildtskader.

N008	Vrøgum Plantage	756, 762, 763, 775, 739, 748, 750, 743, 713, 715	7,3	Senest 2026	**Afdrift/strukturhugst** Afdrift af bevoksninger med fransk bjergfyr, sitkagran, nobelis og contortafyr.
N009	Vrøgum Plantage	762, 763, 735, 711, 712	8	Senest 2026	**Afdrift efterfulgt af gentilplanting med løvtræ** Afdrift af bevoksninger med omorika, sitkagran, nobelis, contortafyr. Tilplantes efterfølgende og hegnes med vildthegn af hensyn til vildtskader.

7.2. Slåning

Det overordnede formål med slåning er at sikre den nødvendige naturpleje og sikring af det åbne landskab, således at området fremstår åbent, som en god øvelseskulisse. Slåning gennemføres løbende med en indsats, der er tilpasset vejrlig, spontane brande og øvrige plejetiltag etc. Nedenstående slåningsindsatser er eksisterende naturpleje og ikke nye indsatser.

Der henvises til aktivitetskortet, hvor arealerne er indtegnet og hvor aktivitets ID kan genfindes.

ID	Lokalitet	Afdeling og Litra	Areal [ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
N010	Nymindegab Plantage og Blåbjerg Plantage	Ikke angivet	Ca. 17,5	Løbende	**Slåning** Gennemføres som et generelt plejetiltag på åbne arealer i kombination med andre tiltag som afbrænding.
N011	Kærgård Plantage	Ikke angivet	22,2	Løbende	**Slåning** Gennemføres som et generelt plejetiltag på åbne arealer i kombination med andre tiltag som afbrænding.
N012	Vejers Plantage	Ikke angivet	31	Løbende	**Slåning** Gennemføres som et generelt plejetiltag på åbne arealer i kombination med andre tiltag som afbrænding.
N013	Oksby Plantage	Ikke angivet	11,6	Løbende	**Slåning** Gennemføres som et generelt plejetiltag på åbne arealer i kombination med andre tiltag som afbrænding.
N014	Bordrup Plantage	Ikke angivet	24,5	Løbende	**Slåning** Gennemføres som et generelt plejetiltag på åbne arealer i kombination med andre tiltag som afbrænding.

7.3. Græsning

Der henvises til aktivitetskortet, hvor arealerne er indtegnet, og hvor aktivitets ID kan genfindes.

Afgræsningsaktiviteter kan skabe flaskehalsproblemer i forbindelse med øvelsesvirksomhed. For at minimere udfordringen skal det tilsikres, at der etableres færiste, som Forsvaret kan benytte. For at sikre tilstrækkelig mobilitet i området, skal afgræsningsområder have et omfang på minimum 1,5 hektar.

ID	Lokalitet	Afdeling og Litra	Areal [ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
N020	Nyminde Plantage / Engene vest	137, 142	27,7	Videreføres	**Afgræsning** Svarende til det afgræssede areal i 2023.

	for Brudebjerge				
N021	Blåbjerg Plantage / Houstrup Strand Habitatklitter fra "De Blå Søer" til "Gammel Gab"	148, 191, 201	150	Videreføres	**Afgræsning** Svarende til det afgræssede areal i 2023.
N022	Blåbjerg Plantage / Lyngbos Hede	275	162,7	Videreføres	**Afgræsning** Svarende til det afgræssede areal i 2023.
N023	Kærgård Plantage / Hulkagre	531	15,5	Videreføres	**Afgræsning** Svarende til det afgræssede areal i 2023.
N024	Kærgård Plantage / 12. maj heden	566, 797	65	Videreføres	**Afgræsning** Svarende til det afgræssede areal i 2023.
N025	Vejers Nord / Stribsø	847	15	Videreføres	**Afgræsning** Svarende til det afgræssede areal i 2023.
N026	Vrøgum Plantage / Kroghs Fenne	716, 717	9	Videreføres	**Afgræsning** Svarende til det afgræssede areal i 2023.
N027	Vrøgum Plantage / Barnsø	774, 779	49,4	Videreføres	**Afgræsning** Svarende til det afgræssede areal i 2023.
N028	Ål Plantage / skovgræsning	Ikke angivet	360	Videreføres	**Afgræsning** Svarende til det afgræssede areal i 2023.
N029	Bordrup Plantage / Bordrup Oksby Søerne (Bordrup Plantage)	1179, 1304	132	Videreføres	**Afgræsning** Svarende til det afgræssede areal i 2023.
N030	Bordrup Plantage / Tavlbjerggård	1187, 1194	11,72	Videreføres	**Afgræsning** Svarende til det afgræssede areal i 2023.
N031	Bordrup Plantage / Opsyn Oksby	1320	5,4	Videreføres	**Afgræsning** Svarende til det afgræssede areal i 2023.
N032	Ho Plantage / Skomagerhu-set	1439, 1441	1,3	Videreføres	**Afgræsning** Svarende til det afgræssede areal i 2023.

7.4. Afbrænding

Der henvises til aktivitetskortet, hvor de for nuværende planlagte afbrændingsaktiviteter er indtegnet.

Afbrænding gennemføres løbende med en indsats, der er tilpasset vejrlig, spontane brande og øvrige plejetiltag etc.

ID	Lokalitet	Afdeling og Litra	Areal [ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
N040(ikke på kort)	-	Ikke angivet	Ca. 2.000	Løbende	**Turnusafbrænding** Tilrettelægges på alle hedearealer, der ikke er omfattet af anden pleje.
N041	Blåbjerg Plantage / Nord for Lyngbos Hede	241, 242, 247	11	Senest 2026	**Afbrænding** Afbrænding af lysåbne arealer i skov.
N042	Blåbjerg Plantage / Sydlige del af Lyngbos Hede	274	52,7	Senest 2026	**Afbrænding** Afbrænding af lysåbne arealer. Foretages som mosaikafbrænding, hvor der brændes op mod 30 % af arealet.
N043	Lysåbne arealer Kærgård Plantage	501, 522, 502, 512, 509, 504, 543, 542, 548, 559, 565, 597	151	Senest 2026	**Afbrænding** Afbrænding af lysåbne arealer. Foretages som mosaikafbrænding, hvor der brændes op mod 30 % af arealet.
N044	Hede og klitarealer ved Vejers Plantage	927, 931	39,2	Senest 2026	**Afbrænding** Afbrænding af lysåbne arealer. Foretages som mosaikafbrænding, hvor der brændes op mod 30 % af arealet.
N045	Vrøgum Plantage / Den Fredede Hede	749, 759, 760	18,5	Senest 2026	**Afbrænding** Afbrænding af lysåbne arealer. Foretages som mosaikafbrænding, hvor der brændes op mod 30 % af arealet.
N046	Ål Plantage / Gåsekær	1057, 1058	12,5	Senest 2026	**Afbrænding** Afbrænding af blandt andet selvforyngelse på ryddet areal øst for Gåsekæret.
N047	Bordrup Plantage / syvstjernen	1166, 1183	6	Senest 2026	**Afbrænding af skovarealer** Bundbrand i enkelte bevoksninger med gammel skovfyr, som forsøg på at skabe struktur og spirebed til evt. foryngelse.
N048	Lysåbne arealer i Bordrup Plantage	1166, 1167, 1302, 1303, 1311	112	Senest 2026	**Afbrænding** Afbrænding af lysåbne arealer. Foretages som mosaikafbrænding, hvor der brændes op mod 30 % af arealet.
N049	Ho Plantage	1415, 1419, 1429, 1430	26	Senest 2026	**Afbrænding** Afbrænding af lysåbne arealer. Foretages som mosaikafbrænding, hvor der brændes op mod 30 % af arealet.

7.5. Beplantningspleje (tillplantning og indhegning)

Der henvises til aktivitetskortet, hvor arealerne er indtegnet med signaturen "Tilplantning og indhegning". Aktivitets ID fremgår ikke, men aktiviteten er beskrevet for de enkelte områder nedenfor.

ID	Lokalitet	Afdeling og Litra	Areal [ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
N050	Nymindegab og Blåbjerg Plantage	Ikke angivet	9,7	Senest 2026	**Berigelsesplantning** Plantning af hjemmehørende træ- og buskarter. Hegnes med vildthegn af hensyn til vildtskader.
N051	Blåbjerg Plantage	Ikke angivet	15,6	Senest 2026	**Berigelsesplantning** Plantning af hjemmehørende træ- og buskarte. Hegnes med vildthegn af hensyn til vildtskader.
N052	Vejers Plantage	Ikke angivet	4	Senest 2026	**Berigelsesplantning** Plantning af hjemmehørende træ- og buskarter. Hegnes med vildthegn af hensyn til vildtskader.
N053	Bordrup- og Oksby Plantage	Ikke angivet	4,7	Senest 2026	**Berigelsesplantning** Plantning af hjemmehørende træ- og buskarter. Hegnes med vildthegn af hensyn til vildtskader.
N054	Vrøgum Klitplantage	Ikke angivet	Ikke angivet	Senest 2026	Det skal tilsikres, at Forsvaret kan benytte de veje/spor, der går igennem de større indhegninger i Vrøgum Klitplantage. Det skal ske ved etablering af korridorer med ikke aflåste låger.

7.6. Hugst og foryngelse

Hugst gennemføres løbende med en indsats, der er tilpasset øvrige plejetiltag etc.

Der fremgår ikke specifikke aktiviteter, da disse bliver håndteret løbende på lokalt niveau.

ID	Lokalitet	Afdeling og Litra	Areal [ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
N060	-	-	-	-	-

7.7. Habitattrægrupper og træer

Aktiviteten er ikke anført på aktivitetskort, idet dødt ved aktivt sikres på alle terrænets skovarealer.

ID	Lokalitet	Afdeling og Litra	Areal [ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
-	Alle områder	Ikke angivet	-	Løbende	Dødt ved sikres ved naturlig henfald eller på sigt evt. ved indgreb.

7.8. Bekæmpelse af invasive og uønskede plantearter

Der henvises til aktivitetskortet, hvor arealerne er indtegnet og hvor aktivitets ID kan genfindes.

ID	Lokalitet	Afdeling og Litra	Areal [ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
N070	Klitarealer i Kærgård og	501b, 522c,	60	Videreføres	**Rynket rose bekæmpes** Bekæmpelsen af rynket rose fortsættes.

	Vejers Plantager	562a, 933c			
N071 (Ej på kort)	Alle områder	Ikke angivet	Ikke angivet	Løbende	**Generel bekæmpelse** Bekæmpelse af invasive plantearter med fokus på arter, som bjørneklo og japansk pileurt. Bekæmpelsen foretages løbende.

7.9. Fortidsminder

Der henvises til aktivitetskortet, hvor arealerne er indtegnet og hvor aktivitets ID kan genfindes.

ID (fredningsnr.)	Lokalitet	Afdeling og Litra	Areal [ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
29011	Nyminde Plantage / Brudebjerge	152	-	Løbende	Plejes løbende så tilstanden bevares. Opvækst af småtræer (fx bjergfyr) nedskæres tilbagevendende.
300129	Blåbjerg plantage / Lønne Kirketomt (middelalderkirke)	157	-	Løbende	Mindesmærke må ikke udjævnes, ændres eller beskadiges på nogen måde ved gravning, pløjning, beplantning, bebyggelse eller henkastning af jord, sten og affald.
300130	Løvebjerg Jordvolde	148	-	Løbende	Plejes løbende så tilstanden bevares. Opvækst af småtræer (fx bjergfyr) nedskæres tilbagevendende.
300112 300126	Gravhøje i gammel bøgebevoksning i Ål Plantage	259	-	Løbende	De 2 fortidsminder bør fremstå som en helhed. Nåletræer på højene ryddes ved nedskæring. Opvækst af småtræer oprykkes tilbagevendende.
320114 320115	Vrøgum Plantage / Gravhøj-stykket	756	-	Løbende	Gravhøje plejes løbende så tilstanden bevares. Opvækst af småtræer (fx bjergfyr) nedskæres tilbagevendende.
32016	Vrøgum Plantage / Snorrehøj	774	-	Løbende	Plejes løbende så tilstanden bevares. Opvækst af småtræer (fx bjergfyr) nedskæres tilbagevendende.
32017	Vrøgum Plantage / Gravhøj på Præstehe-den	779	-	Løbende	Plejes løbende så tilstanden bevares. Opvækst af småtræer (fx bjergfyr) nedskæres tilbagevendende.
33011	Bordrup plantage / Oksby gamle kirkegård	1192	-	Løbende	Plejes løbende så tilstanden bevares. Opvækst af småtræer (fx bjergfyr) nedskæres tilbagevendende.

7.10. Offentlig adgang

Der henvises til aktivitetskortet, hvor arealerne er indtegnet og hvor aktivitets ID kan genfindes.

Generelt ønsker Forsvaret ikke opstilling af shelters inden for støjkonsekvenszonerne, hvorfor opstilling af shelters inden for disse zoner kun kan foregå med dispensation.

ID	Lokalitet	Afdeling og Litra	Areal [ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
N080	Nymindegab Plantage	143	-	Projekteres nærmere	Opsætning af shelters.
N081	Mellem Vrøgum skydebane og Barnsø	774	-	Projekteres nærmere	Opsætning af shelters.
N082	Ål plantage / Nøkkesø	1053	-	Projekteres nærmere	Opsætning af shelters.
N083	Ål Plantage / Gåsekæret	1010	-	Senest 2024	Opsætning af boardwalk.
N084	Bordrup Plantage / MTB-bane	1157	-	Projekteres nærmere	Opsætning af grillhytte.
N085	Bordrup Plantage / Bordrup og Oksby Søerne	1179	-	Projekteres nærmere	Opsætning af tårn med udsigt over de våde områder i Bordrup plantage, samt skydeterrænet Kallesmærsk Hede.
N086	Vestligste del af Oksby Plantage	1320	-	Projekteres nærmere	Opsætning af shelters.

7.11. Kulturhegn

Aktiviteten har til formål, at kulturhegn opretholder deres funktionalitet i forhold til at hindre bidskader og at de fjernes, når der ikke længere er et hegningsbehov.

Der henvises til aktivitetskortet, hvor arealerne er indtegnet med signaturen "Tilsyn af vildthegn", Aktivitets ID fremgår ikke, men aktiviteten er beskrevet for de enkelte områder nedenfor.

ID	Lokalitet	Afdeling og Litra	Areal [ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
N090	Nymindegab Plantage	Ikke angivet	39	Løbende	**Kulturhegn overvåges** Kulturhegn i skov og omkring beplantninger tilses og renoveres løbende. Der foretages vedligehold. Hvor kulturer er over bidhøjde fjernes hegnene.
N091	Kærgård Plantage	Ikke angivet	3,7	Løbende	**Kulturhegn overvåges** Kulturhegn i skov og omkring beplantninger tilses og renoveres løbende. Der foretages vedligehold. Hvor kulturer er over bidhøjde fjernes hegnene.
N092	Vejers Plantage	Ikke angivet	16,8	Løbende	**Kulturhegn overvåges** Kulturhegn i skov og omkring beplantninger tilses og renoveres løbende. Der foretages vedligehold. Hvor kulturer er over bidhøjde fjernes hegnene.
N093	Vrøgum Plantage	Ikke angivet	17,8	Løbende	**Kulturhegn overvåges** Kulturhegn i skov og omkring beplantninger tilses og renoveres løbende. Der foretages vedligehold. Hvor kulturer er over bidhøjde fjernes hegnene.
N094	Ål Plantage	Ikke angivet	7	Løbende	**Kulturhegn overvåges** Kulturhegn i skov og omkring beplantninger tilses og renoveres løbende. Der foretages vedligehold. Hvor kulturer er over bidhøjde fjernes hegnene.
N095	Bordrup- og Oksby Plantage	Ikke angivet	10	Løbende	**Kulturhegn overvåges** Kulturhegn i skov og omkring beplantninger tilses og renoveres løbende. Der foretages vedligehold. Hvor kulturer er over bidhøjde fjernes hegnene.
N096	Ho Plantage	Ikke angivet	1,7	Løbende	**Kulturhegn overvåges** Kulturhegn i skov og omkring beplantninger tilses og renoveres løbende. Der foretages vedligehold. Hvor kulturer er over bidhøjde fjernes hegnene.

7.12. Hydrologi

Der henvises til aktivitetskortet, hvor arealerne er indtegnet, og hvor aktivitets ID kan genfindes.

ID	Lokalitet	Afdeling og Litra	Areal [ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
N100	Ål Plantage / Gåsekæret	1059, 1060, 1061	11	Afventer nærmere projektering.	Genskabelse af naturlig hydrologi Inden at hydrologiprojektet kan igangsættes skal de nærmere konsekvenser analyseres. Dette blandt andet

					med henblik på at undgå negative konsekvenser for de øvende enheder.

8. Natura 2000-tillæg 2022-2027

8.1. International naturbeskyttelse på Forsvarsministeriets terræner

Forsvarsministeriet er forpligtet af international lovgivning på naturbeskyttelsesområdet, herunder reglerne i EU's Fuglebeskyttelsesdirektiv fra 1979 og Habitatdirektivet, udmøntet i Natura 2000-områderne. Områderne er udpeget for at bevare naturtyper og levesteder for vilde plante- og dyrearter, som er sjældne, truede eller karakteristiske for EU-landene. Forsvarsministeriets skyde- og øvelsesterræner udgør ca. 33.000 hektar, hvoraf ca. halvdelen er udpeget som Natura 2000-område. Af dette areal udgør over halvdelen egentligt udpegede naturtyper. Forsvarsministeriet har en forpligtelse til at iværksætte en aktiv forvaltning og plejeindsats, der sikrer naturtyper og arter en gunstig bevarelsesstatus og samtidig tilgodeser de krav, der stilles til Forsvarsministeriets terræner, som uddannelsessteder for militære enheder.

Natura 2000-planlægningen i Danmark

Danmark har som en del af implementeringen af international naturbeskyttelseslovgivning besluttet at gennemføre særlig planlægning for Natura 2000-områder. For hvert Natura 2000-område udarbejdes jf. Miljømålsloven statslige Natura 2000-planer, som på grundlag af en basisanalyse fastlægger en målsætning og et indsatsprogram for området. Begge er bindende. Den første Natura 2000-plan omfattede perioden 2009-2015. Denne plan er afløst af anden generation Natura 2000-planer, der gælder perioden 2016-2021, og som er vedtaget april 2016. For fredskovspligtige skove er planperioden 12 år, hvor perioden løb fra 2010-2022. Efter vedtagelse af Natura 2000-planerne udarbejder kommunerne en handleplan for, hvordan de vil realisere indsatsen. Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø varetager planlægningen for skovnaturtyper og marine områder. For offentligt ejede arealer kan den offentlige lodsejer gennem f.eks. drifts- og plejeplaner selv forestå Natura 2000-planlægningen.

Natura 2000-planlægning på Forsvarsministeriets terræner

Cirka 60 af Forsvarsministeriets terræner, heraf 20 større skyde- og øvelsesområder, indgår i større eller mindre omfang i Natura 2000-netværket. I disse områder skal de operative enheders militære og driftsmæssige aktiviteter vurderes i forhold til den statslige planlægning. På dette grundlag skal Forsvarsministeriet gennemføre passende foranstaltninger med henblik på at undgå forringelse af beskyttede naturtyper og levesteder for arter. Ydermere skal Forsvarsministeriet træffe passende foranstaltninger med henblik på at undgå forstyrrelser for arter på udpegningsgrundlaget, der kan have negative konsekvenser for opnåelse af bevaringsmålsætningen for de beskyttede arter. Den generelle bevaringsmålsætning for Natura 2000-områderne er at sikre eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for de arter og naturtyper, som områderne er udpeget for at beskytte. Forsvarsministeriet anvender Natura 2000-planerne i vurderingen af indsatsen i plejeplanerne. Forsvarsministeriet opfatter Natura 2000-planerne som "screeninger", der identificerer alle aktuelle trusler. Ud fra dette vurderer Forsvarsministeriet mulighederne for at bidrage med en relevant indsats og gennemfører igennem sin planlægning konkrete aktiviteter, der kan imødegå de oplistede trusler.

For 19 af de terræner, der har Natura 2000-udpegninger, foreligger der drifts- og plejeplaner, der fungerer som redskab til opfyldelse af Forsvarsministeriets forpligtelse til planlægning inden for Natura 2000-områderne og andre aspekter af implementering af international naturbeskyttelseslovgivning. Dette sker ved, at Forsvarsministeriet indarbejder Natura 2000-planlægningen i drifts- og plejeplanerne på lige fod med øvrige formelle forskrifter. I tilfælde, hvor der foreligger relativt nye drifts- og plejeplaner, sikres Natura 2000-planlægningen gennem tillæg til disse. På større lejede arealer tager udlejer eller kommunen initiativ til Natura 2000-planlægningen. Forsvarsministeriet vil her være en central samarbejdspartner. For en række af Forsvarsministeriets små arealer, f.eks. fyr, udkigsstationer eller depoter, med Natura 2000-udpegning er Natura 2000-planlægningen overladt til den relevante kommune. Nærværende afsnit vedrører Natura 2000-planlægning for Natura 2000-område nr. 84, Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Filsø og Kærgård Klitplantage samt Natura 2000-område nr. 89, Vadehavet.

Natura2000 planlægning på Naturstyrelsens arealer i Oksbølområde

Naturstyrelsen varetager, som offentlig lodsejer, udarbejdelsen af plejeplaner på Naturstyrelsens arealer i Oksbølområdet. Der henvises til disse plejeplaner og de kommunale handleplaner for et overblik over N2000 indsatsen.

8.2. Tillæg til drifts- og plejeplan – Forsvarsministeriets arealer

Efterfølgende vil udpluk fra Natura 2000-planerne for N84 og N89 gennemgås. Der er desuden opstillet en evaluering af aktiviteterne for tidligere planperiode. Der er udarbejdet aktiviteter for den næste planperiode med udgangspunkt i planerne og de tidligere udførte aktiviteter.

8.3. Natura 2000-områderne

Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn har sammenfald med Natura 2000-område Nr. 84. Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Filsø og Kærgård Plantage, hvoraf den sydlige del har et stort overlap med Oksbøl. Til dette kommer et mindre overlap i form af strandenge ved Ho Bugt med Natura 2000-område Nr. 89. Vadehavet.

Udpegningsgrundlaget

Nedenstående tabel opridser de to Natura 2000-områder med de tilknyttede habitat- og fuglebeskyttelsesområder med de respektive naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget.

Natura 2000-område [ha på Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn]	**Beskyttelsesområder på Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn**	**Naturtypenavn og nummer på Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn**	**Art, navn og nummer mv.**
N84 Kallesmærsk hede, Grærup Langsø, Filsø og Kærgård Klitplantage [5.516]	H73 Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Filsø og Kærgård Klitplantage	Hvid klit (2120) Grå/grøn klit* (2130) Klithede* (2140) Havtornklit (2169) Gråriskklit (2170) Skovklit (2180) Klitlavning (2190) Lobeliesø (3110) Søbred med småurter (3130) Næringsrig sø (3150) Brunvandet sø (3160) Vandløb (3260) Våd hede (4010) Tør hede (4030) Surt overdrev* (6230) Tidvis våd eng (6410) Hængesæk (7140) Tørvelavning (7150) Rigkær (7230) Stilkege-krat (9190)	Odder (1355)
	F50 Kallesmærsk Hede og Grærup Langsø		Blåhals (Y) Dværgterne (Y) Hedehøg (Y) Hedelærke (Y) Mosehornugle (Y) Natravn (Y) Plettet rørvagtel (Y) Rødrygget tornskade (Y)

			Rørdrum (Y) Tinksmed (Y)
N89. Vadehavet [238]	H78 Kallesmærsk Hede og Grærup Langsø	Strandeng (1330) Gårisklit (2170) Tidsvis våd eng (6410)	Odder (1355)
	F49 Engarealer ved Ho bugt		Blåhals (Y) Engsnarre (Y) Hedehøg (Y) Klyde (T) Spidsand (T)

Naturtypekortlægning Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn

Størstedelen af habitatnaturtyperne er kategoriseret efter naturtilstand. Naturtyper med høj og god tilstand har en gunstig bevaringsstatus som skal opretholdes. Naturtyper med tilstand moderat, ringe og dårlig har en ugunstig bevaringsstatus og skal forbedres ved hjælp at tiltag mod en gunstig bevaringsstatus. Nedenstående tabeller viser naturtypernes tilstand på henholdsvis Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn samt Naturstyrelsens arealer ved Oksbøl.

Naturtype	**Tilstand [ha]**					**Areal [ha]**	**Andel af H73/H78 [%]**
	Ej vurderet	**Høj**	**God**	**Moderat**	**Ringe**		
Søtyper							
Brunvandet sø	21,153					21,15	
Søbred med småurter	12,71		4,30	0,12		17,13	
Lobeliesø	11,13	5,485	2,356			18,98	
Næringsrig sø	31,69	0,02	0,10			31,81	
Ukendt	7,41					7,41	
Lysåben							
Forklit			0,51			0,51	0,2
Grå/grøn klit			376,66	540,98		917,64	40
Gårisklit			79,62	0,14		79,76	44
Havtornklit			22,79			22,79	62
Hvid klit		8,17	56,78			64,95	23
Hængesæk		3,25				3,25	53
Klithede		15,38	1.279,78	257,01	9,67	1.561,83	39
Klitlavning		13,21	510,23	119,29	0,64	643,37	43
Rigkær				0,03		0,03	0,1
Strandeng		0,83		156,03	1,26	158,12	2
Surt Overdrev			8,68	26,40		35,08	34
Tidvis våd eng		3,21	184,67	40,01		227,89	61
Tør hede			0,11	1,20		1,31	1
Tørvelavning			97,89	0,26		98,15	97

Våd hede				0,02		0,02	0,03
Skov							
Skovklit	2,79					2,79	4
Stilkege-krat	2,66					2,66	15
I alt	**89,54**	**49,56**	**2.624,48**	**1.141,49**	**11,57**	**3.916,63**	**23**

På Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn er der 2.674 hektar naturtyper med gunstig bevaringsstatus, mens der er 1.153 hektar i ugunstig bevaringsstatus. Størstedelen af de registrerede naturtyper på Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn her dermed en gunstig bevaringsstatus.

Naturtype	**Tilstand [ha]**					**Areal [ha]**
	Ej vurderet	**Høj**	**God**	**Moderat**	**Ringe**	
Søtyper						
Brunvandet sø			2,61			2,61
Søbred med småurter		0,08	0,34			0,42
Lagune	13,08					13,08
Lobeliesø	0,11					0,11
Næringsrig sø	5,22					5,22
Lysåben						
Enebærklit			0,01			0,01
Grå/grøn klit	18,79	5,06	118,48	348,08	1,99	492,40
Gårisklit	0,43		63,73	1,90	0,43	66,49
Havtornklit			4,69	12,99		17,68
Hvid klit			36,49	34,77		71,26
Hængesæk			1,65			1,65
Klithede	70,58	25,47	237,23	94,85	14,36	442,49
Klitlavning	31,59	9,90	242,41	24,99	9,21	318,10
Rigkær			18,61			18,61
Strandeng	8,25				0,71	8,96
Surt Overdrev			0,37	7,39	1,81	9,56
Tidvis våd eng			43,18	17,63	1,04	61,85
Tør hede					0,92	0,92
Tørvelavning			2,15	0,75		2,9
Våd hede					0,35	0,35
Skov						
Bøg på mor med kristtorn	0,71					0,71
Egeskov	0,03					0,03
Skovbevokset tørvemose	3,91					3,91
Skovklit	111,19					111,19
I alt	**263,89**	**40,51**	**771,95**	**543,35**	**30,82**	**1.650,52**

Arter med registrerede levesteder

I fuglebeskyttelsesområderne er der for visse arter registreret levesteder, som er kategoriseret efter samme princip som habitatnaturtyperne. På Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn er der registreret levesteder for tre ynglefugle, hvor tilstanden af levestederne kan ses i nedenstående tabel.

Arter	Tilstand [ha]					Areal [ha]
	Ej vurderet	Høj	God	Moderat	Ringe	
Plettet rørvagtel (Y)				77,48		77,48
Rørdrum (Y)		26,64		22,86		49,5
Tinksmed (Y)		1,5	122,05	123,22		246,77
I alt		**28,14**	**122,05**	**223,56**		**373,75**

223,56 hektar levesteder for de tre fuglearter er i ugunstig bevaringsstatus, og skal dermed plejes for at forbedre tilstanden mod en gunstig bevaringsstatus.

Natura 2000-plan 2022-2027 N84 og N89

Der er et generelt fokus på bekæmpelse af invasive arter, hvor der er en dækningsgrad på over 10 % af habitatnaturtypens arealandel. På Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn gør dette sig gældende for følgende i nedenstående tabel.

Naturtype	Tilstand [ha]			
	10-25 %	25-50 %	50-100 %	I alt
Grå/grøn klit	160,17			160,17
Klithede	84,51	32,7	7,48	124,69
Klitlavning	27,03	3,77	0,35	31,15
I alt	**271,71**	**36,47**	**7,82**	

Der er således fokus på, at der bliver bekæmpet invasive arter på de tre naturtyper Grå/grøn klit, klithede og klitlavning på Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn. Nedenstående tabel viser den arealmæssige tilstedeværelse af de invasive arter på henholdsvis Forsvarsministeriets terræner og Naturstyrelsens arealer.

Invasive art	Forsvarsministeriet [ha]	Naturstyrelsen [ha]
Bjergfyr	185,3	227,1
Glansbladet hæg	18,8	99,4
Klitfyr	139,4	251,3
Rynket rose	2,0	20,2
Sitkagran	111,2	267,5
Stjernebredribbe	246,1	330,3

Nedenstående tabel viser det antal hektar, der er i Natura 2000-planerne, som fortsat skal have god eller høj bevaringsstatus. Kolonnen længst til højre viser, hvor mange hektar på Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn, der er i disse to kategorier samt, hvor stor en procentdel det udgør af det samlede areal af naturtyperne inde på henholdsvis Forsvarsministeriets terræner og Naturstyrelsens arealer.

Grupperinger af terrestisk habitatnatur	Antal hektar der skal være i kl. I-II		Kl. I-II FMN (% af kl. I-V)	Kl. I-II NST (% af kl. I-V)
	N84	N89	[ha]	[ha]
Naturtyper på flyvesand	3.455	3.243	2.363,13 (72 %)	743,47 (53 %)
Saltolerante naturtyper		6.652	0,83 (0,5 %)	0
Tørre naturtyper	32	75	8,79 (24 %)	10,54 (4 %)
Våde naturtyper	358	176	289,02 (88 %)	85,36 (77 %)

Ud fra tabellen kan det ses at der på Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn er 0,5 % af strandenge (salttolerante naturtyper) på Forsvarsministeriets terræner, der har gunstig bevaringsstatus. Dermed er der grundlag for at have fokus på strandengene, for at kunne fremme bevaringsstatus på de resterende 157 hektar strandeng på Forsvarsministeriets terræner.

Levesteder	Antal hektar der skal være i tilstand I-II i N2000-områderne	FMN gunstig bevaringsstatus [ha]	NST gunstig bevaringsstatus [ha]
Plettet rørvagtel (Y)	58,12	0	0
Rørdrum (Y)	60,39	26,64	31,02
Tinksmed (Y)	290,72	123,55	31,85

Ud fra tabellen kan det ses, at på Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn har samtlige levesteder for plettet rørvagtel ugunstig bevaringsstatus. Der er på Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn 77,48 hektar registreret, som levested for Plettet rørvagtel, hvor der med fordel kan fokuseres en indsats, for at fremme levestederne tilstand fra moderat (III) til god (II) ved hjælp af tiltag, som rydning, slåning eller afgræsning.

8.4. Målsætninger

Strategisk	Taktisk	Operationelt
Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn skal i videst muligt omfang bidrage til sikring af den økologiske integritet for Natura 2000-område nr. 84. Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Filsø og Kærgård Plantage og nr. 89. Vadehavet Terrænet bidrager til sikring og genopretning af gunstig bevarelsesstatus for de internationalt prioriterede naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget for områderne Naturtyper og arter skal have en gunstig bevaringsstatus For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse I eller II og gunstig prognose skal udviklingen i areal og tilstand være stabil eller i fremgang For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til natur/skovtilstandsklasse III-V og/eller ugunstig prognose, skal	Der iværksættes tiltag der modvirker tilgroning af de lysåbne naturtyper under hensyntagen til de uddannelsesmæssige behov Der iværksættes bekæmpelse af invasive arter med fokus, hvor der er over 10 % dækningsgrad under hensyntagen til de uddannelsesmæssige behov Der findes alternativ drift og pleje på de afgræsningsarealer der opsiges, grundet påvisning af PFAS over Fødevarestyrelsens indikatorværdier og de operative hensyn Afgræsning fortsætter hvor det er muligt og opdateres løbende under hensyntagen til de uddannelsesmæssige behov	Til sikring primært af klitnaturtyper og tinksmed videreføres (udspecificeret i aktivitetsafsnittet): Turnusafbrænding, slåning og rydning af ca. 2.000 hektar, primært de nævnte klitnaturtyper samt nationalt beskyttede arealer (hede mv.). Dette sker efter vurdering hos terrænelementet. Til sikring primært af strandeng, tidvis våd eng, surt overdrev og rigkær samt tinksmed, engsnarre og klyde på arealer hvorpå der tidligere har været græsning iværksættes alternativ drift som afbrænding og slåning uden opsamling (udspecificeret i aktivitetsafsnittet).

udviklingen i natur/skovtilstand være i fremgang, således at der opnås natur/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed dertil Det samlede areal af naturtypen/levesteder skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem og/eller med en ukendt prognose er målsætningen gunstig bevaringsstatus.		

8.5. Indsats i planperioden 2016-2021 lysåben natur

Dette afsnit indeholder en evaluering af de aktiviteter der blev bestemt i Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn Tillæg for drifts- og plejeplan 2016-2026, hvor tiltagene havde udgangspunkt i 2. generations natura 2000-planen for natura 2000-området.

Helrydning af 92,3 hektar habitatnaturtyper, samt nationalt beskyttede arealer. Aktiviteten har ID 001-012, jf. evalueringsskemaet og er ikke udført, men videreføres til næste planperiode.

Foryngelse af 2.800 m ældre hegn. Aktiviteten har ID 030-044 er ikke gennemført, men videreføres til næste planperiode.

Bekæmpelse af invasive arter på hele terrænet samt projekt på 1,4 hektar. Projektet har aktivitets ID 050, mens det resterende har ID 051 og 052. ID 050 er iværksat og videreføres til næste planperiode. Aktivitet ID 052 udføres løbende og videreføres til næste planperiode. Aktivitet ID 051 er ikke udført og udgår.

Turnusafbrænding, slåning og rydning af cirka 2.000 hektar til sikring af klitnaturtyper samt levesteder for tinksmed. Aktiviteten har ID 027 er løbende gennemført og videreføres til næste planperiode.

Afgræsning af 396 hektar udover Ho Bugt Enge til sikring af strandeng, tidsvis våd eng, surt overdrev og rigkær samt levesteder for tinksmed, engsnarre og klyde. Aktiviteten har ID 020-024, hvor der er udført afgræsning i perioden og udgår i næste planperiode grundet fund af PFAS forurening over grænseværdierne.

Ophør med grøfteoprensning på cirka 300 hektar til sikring af strandeng, tidsvis våd eng, samt levesteder for tinksmed. Aktiviteten har ID 100 og er gennemført.

8.6. Indsats i planperioden 2010-2022 Fredskovspligtige arealer

Lokalitet	Afd.	Areal [ha]	Planlagt indsats	Gennemført
Ål plantage (Øst)	1063 1073	22,2	Skovudviklingstype 94. Fremme varieret skovstruktur ved hjælp af koncentrerede hugstindgreb som forberedelse til udlægning af urørt skov (nu militærskov)	Gennemført i 2014 SUT 94 urørt skov er siden ændret til militærskov.
Urkok Bjerge	205	43,5		
Skolestykket (syd)	2019	35,3		
Skolestykket (nord)	219	25,3	Skovudviklingstype 91. Foryngelse ved hugst af alle eksotiske træarter Genkultivering ved hjælp af fri tilgroning	Gennemført 2014

Hugst i egedominerede bevoksninger med henblik på naturlig foryngelse i eg har aktivitets ID 046 og 047 (SUT 22/23), jf. evalueringsskemaet. Aktiviteterne er delvist gennemført og resterende videreføres til næste planperiode.

Foryngelse af SUT 41 ved hugst af eksotiske træarter, samt genkultivering ved hjælp af fri tilgroning. Aktiviteten har ID 048 og er delvist gennemført. Resterende videreføres til næste planperiode.

Udlægning af habitattrægrupper for cirka 15 hektar har aktivitets ID 049 og videreføres i den nye plan som et generelt passivt plejetiltag i alle skovarealer i Oksbølområdet.

8.7. Indsats i planperioden 2022-2027

I tredje generations planperiode vil der blive iværksat tiltag til at styrke Natura 2000-områdets integritet. Nogle aktiviteter er besluttet ud fra Natura 2000-områderne målsætninger, mens andre aktiviteter, se afsnit 7, er besluttet ud fra den militære målsætning, men som samtidig fremmer tilstanden for Natura 2000-områder. Dette gør sig gældende for aktiviteterne ID 001-012 på s. 23, 022 på s. 24 samt 030-044 på s. 25.

Lysåben natur

ID	Lokalitet	Afd.	Areal [Ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
N1-1	Flere steder på terrænet	Ikke angivet	185,3	I løbet af planperioden	**Bjergfyr** Delvis rydning af træer og genvækst. Rydning skal foretages under hensyntagen til de operative behov.
N1-2	Flere steder på terrænet	Ikke angivet	18,8	3 gange årligt	**Glansbladet hæg** Slåning 3 gange i vækstsæsonen. Ved første årlige slåning stryges der salt for at hæmme genvækst.
N1-3	Flere steder på terrænet	Ikke angivet	139,4	I løbet af planperioden	**Klitfyr** Delvis rydning af træer og genvækst. Rydning skal foretages under hensyntagen til de operative behov.
N1-4	Flere steder på terrænet	Ikke angivet	2	5 gange årligt 2025-2027	**Rynket rose** Slåning 5 gange i vækstsæsonen. Er området plan kan der efter første slåning tildækkes med fibertex i en 2 årig periode.
N1-5	Flere steder på terrænet	Ikke angivet	111,2	I løbet af planperioden	**Sitkagran** Delvis rydning af træer og genvækst. Rydning skal foretages under hensyntagen til de operative behov.
N1-6	Flere steder på terrænet	Ikke angivet	246,1	2025 derefter årligt	**Stjerne-bredribbe** Bekæmpelse udføres med udgangspunkt i den gennemførte analyse af ”best practice”.
N1-7	Ikke angivet	Ikke angivet	10	2024	**Stjerne-bredribbe** Analyse af ”*best practice*” for bekæmpelse af den invasive mos.

Fredskovspligtige arealer

ID	Lokalitet	Afd.	Areal [Ha]	Gennemføres	Aktivitetsbeskrivelse
N2-1	Grisens Øre Ål Plantage (vest)	701-705,159,160,1007-1009, 1064-1072, 1076	43,6 171,9	Senest 2026	Skovudviklingstype 22/23 Videreføre hugst i egedominerede bevoksninger efter hugstmodel: ”hugst med henblik på naturlig foryngelse i eg”. Naturlig foryngelse af eg m.v.

N2-2	Oksby Plantage, Claus Sørensens Plantage	1307-1309 404	50,3 28,6	Senest 2026	Skovudviklingstype 23 Påbegynde hugst i egedominerede bevoksninger efter hugstmodel: ”hugst med henblik på natur foryngelse i eg”. Foryngelse ved berigelse igennem hegnede kulturer med fremtidsarter.
N2-3	Bordrup	1300	16,8	Senest 2026	Skovudviklingstype 41 Foryngelse ved hugst af alle oversøiske træarter. Genkultivering ved hjælp af fri tilgroning.
N2-4	Flere steder på terrænet	Ikke angivet	På hele terrænet	Senest 2026	Habitattrægrupper Udlægning af habitattrægrupper videreføres jf. drifts- og plejeplan.

9. Visioner

Dette kapitel giver en beskrivelse af de langsigtede visioner for arealudviklingen på Oksbølområdet.

De militære visioner er,

1. At området forvaltes, så det kan tilgodese og indeholde store internationale militære aktiviteter på brigadestørrelse.
2. Sikre store sammenhængende åbne arealer der tjener som synlige og observerbare nedfalds- og målområder for skydning med alle våbentyper. Åbne arealer er også vigtige for at skabe områder med vide observationsmuligheder.
3. Halvåbne landskaber udgør vigtige øvelsesområder, hvor spredt, gruppevis kratbevoksning skaber mulighed for skjul og fremrykning. Denne landskabstype kan enten skabes ved at delvis rydning af skov og hedearealer eller ved fri tilgroning.
4. Lukkede skovarealer udgør vigtige øvelsesområder med skjul og sløringsmuligheder året rundt. Forsvarsministeriet anvender metoden: Naturnær skovdrift for at udvikle skovene som velegnede områder, der lever op til hurtigt skiftende øvelses- og uddannelsesformål. ”Skovdriften” er ikke møntet på egentlig træproduktion, men skabelse af optimale øvelseskulisser til de operative. Skovudviklingstypen for de enkelte skovområder angiver den ønskede udviklingsretning af skoven, men skal forstås bredt og over en længere periode, hvor der kan ske løbende tilpasninger i de enkelte skovområder. På Naturstyrelsens arealer vil der over en længere årrække blive arbejdet med urørt skov under hensyntagen til de militære øvelsesbehov. Dette for at fremme biodiversitet samtidig med at skovarealerne kan fungere som varierede øvelseskulisser.

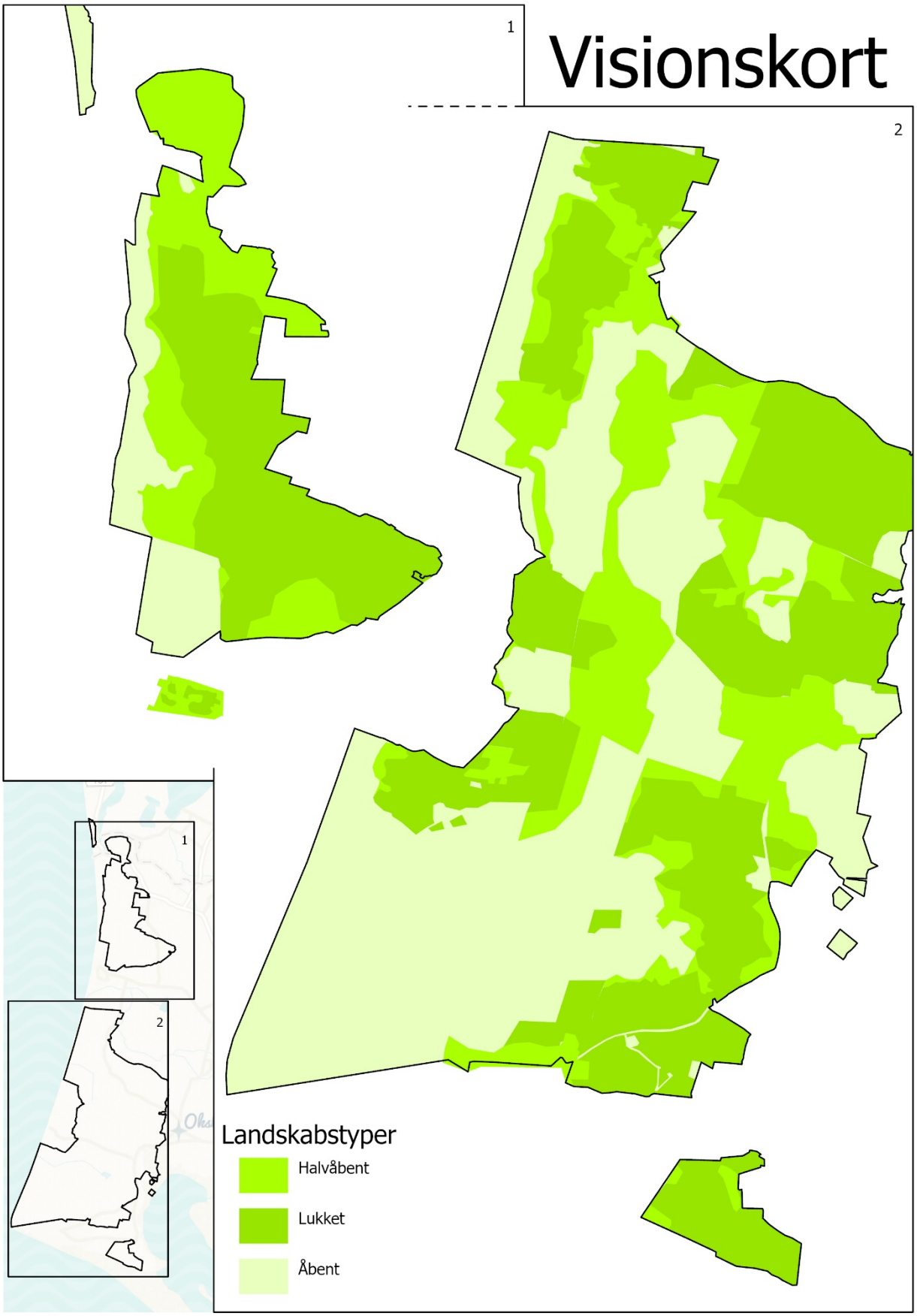

Figur 9.1 De fremtidige landskabstyper på Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn jf. Visionen for områdets langsigtede landskabelige udvikling, hvor der bevares store sammenhængende områder med helt åbent landskab og samtidig halvåbne og lukkede landskaber med henblik på at sikre gode rammer for øvelsesvirksomhed

10. Referencer

/1/**Danmarks miljøportal:** https://arealinformation.miljoeportal.dk/html5/index.html?viewer=distribution.

/2/**Forsvarsministeriet:** Bekendtgørelse nr. 1458 af 14. december 2010 om administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter for så vidt angår forsvarets aktiviteter.

/3/**FES**: Arealudviklingskatalog. Et værktøj til arealplanlægning på Forsvarets arealer. Forsvaret.

/4/**FES:** Bestemmelse for drifts- og plejeplaner. Bilag 5 til FESBST 610-6 med underbilag.

/5/**Forsvarsministeriet:** Forsvarsministeriets Grønne Handleplan

/6/**Miljø- og Fødevareministeriet:** Bekendtgørelse nr. 1074 af 27. august 2018 om jagttid for visse pattedyr og fugle m.v.

/7/**Miljø- og Fødevareministeriet:** Bekendtgørelse nr. 2091 af 12. november 2021 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

/8/**Miljø- og Fødevareministeriet:** Bekendtgørelse nr. 240 af 13. marts 2019 af lov om naturbeskyttelse.

/9/ **Ejendomsstyrelsen:** Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn. Drifts- og plejeplan 2012-2026.

/10/**Naturstyrelsen:** Bekendtgørelse nr. 867 af 27. juni 2016 om fredning af visse dyre- og plantearter og pleje af tilskadekommet vildt.

/11/**Skov- og Naturstyrelsen (1993):** Vejledning om naturbeskyttelsesloven. Med efterfølgende ændringer. Miljøministeriet.

/12/**Søgaard, B., & Asferg, T. (2007):** Håndbog om dyrearter. Faglig rapport fra DMU nr. 635. Århus Universitet: Danmarks Miljøundersøgelser.

/13/**Naturbasen -** Danmarks Nationale Artsportal https://www.naturbasen.dk/

/14/**Arter.dk** Miljøstyrelsen, Statens Naturhistoriske Museum, DanBIF og Naturhistorisk Museum Aarhus. Arter - Samler viden om Danmarks natur

/15/**NOVANA -** Danmarks Miljøportal, Danmarks Miljøundersøgelser.

/16/**SDFE** - Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering https://sdfe.dk/

/17/**EU's habitatdirektiv** - Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31992L0043:DA:HTML

/18/**EU's vandrammedirektiv -** Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/60/EF af 23. oktober 2000 om fastlæggelse af en ramme for Fællesskabets vandpolitiske foranstaltninger https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/?uri=CELEX%3A32000L0060

/19/**Skov- og naturstyrelsen –** Katalog over skovudviklingstyper i Danmark, 2005 https://naturstyrelsen.dk/media/230527/katalog-over-skovudviklingstyper-i-danmark.pdf

/20/**Miljøministeriet -** Lovbekendtgørelse af lov om skove nr. 315 af 28. marts 2019

/21/**Miljøministeriet –** Invasive arter https://mst.dk/natur-vand/natur/invasive-arter/hvilke-arter-er-invasive/

/22/**Miljøministeriet** - Lov nr. 126 af 26. januar 2017 om vandplanlægning Bekendtgørelse af lov om vandplanlægning (retsinformation.dk)

/23/**Etablissement- og Terrænkommandoen** - Driftskatalog for Militære Terræner

/24/**Etablissement- og Terrænkommandoen** - FESBST 610-6

/25/**Miljøstyrelsen** - Natura 2000-basisanalyse 2022-2027 Revideret udgave Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Klitplantage Natura 2000-område nr. 84 Habitatområde H73 Fuglebeskyttelsesområde F50 og F56

/26/**Miljøstyrelsen** - Natura 2000-basisanalyse 2022-2027 Revideret udgave Vadehavet Natura 2000-område nr. 89 Habitatområde H78, H86, H90 og H239 fuglebeskyttelsesområde F49, F51, F53, F55, F57, F60, F63, F65 og F67

/27/**Miljøstyrelsen** - Natura 2000-plan 2022-2027 Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Klitplantage Natura 2000-område nr. 84 Habitatområde H73 Fuglebeskyttelsesområde F50 og F56

/28/**Miljøstyrelsen** - Natura 2000-plan 2022-2027 Vadehavet Natura 2000-område nr. 89 Habitatområde H78, H86, H90 og H239 fuglebeskyttelsesområde F49, F51, F53, F55, F57, F60, F63, F65 og F67

11.Bilag

11.1 . Kortbilag

Kortbilag 1: Grundkort Nord
Kortbilag 2: Grundkort Syd
Kortbilag 3: Aktivitetskort Nord
Kortbilag 4: Aktivitetskort Syd
Kortbilag 5: Skovudviklingskort Nord
Kortbilag 6: Skovudviklingskort Syd
Kortbilag 7: Friluftskort Nord
Kortbilag 8: Friluftskort Syd

11.2. Evaluering af drifts- og plejeplan 2012-2026 for Forsvarsministeriets terræner på skemaform

Evalueringen er vedlagt i skema-form.

11.3. Ekstern høring af forslag til drifts- og plejeplan for "Oksbølområdet"

Der er tradition for at drifts- og plejeplaner samt tillæg hertil, efter den interne bearbejdning, forelægges til ekstern høring blandt myndigheder, organisationer og øvrige interesserede. Denne proces blev for forslaget til drifts- og plejeplanen for Oksbølområdet igangsat jævnfør høringsskrivelse dateret 6. november 2024.

I nedenstående tabel fremgår hvilke interessenter, som er blevet hørt samt hvilke høringssvar, der er modtaget inden for høringsfristens udløb.

Institution	Høringssvar
Miljøstyrelsen (nu Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø)	x
Naturstyrelsen Blåvandshuk	
Slots- og Kulturstyrelsen	
Varde Kommune	x
Danmarks Naturfredningsforening	
WWF - Verdensnaturfonden	
Dansk Ornitologisk Forening	
Danmarks Jægerforbund	
Friluftsrådet	
Dyrenes Beskyttelse	
Verdens skove	
Dansk Entomologisk Forening	
Dansk Pattedyrsforening	
Nordisk Herpetologisk Forening	
Danmarks Sportsfiskerforbund	
Dansk Landskabsøkologisk Forening	
Landbrug og Fødevare	

Familielandbruget	
Dansk Botanisk Forening	
Danmark Kulturarvs Forening	
Udviklingsråd Blåbjerg	
Udviklingsråd Blåvandshuk	
Udviklingsråd: Klitten Borgerforening	
Udviklingsråd: Skjern/Tarm	
Sammenslutning af sommerhusgrundejerforeninger i Varde Kommune	x
Visit Vesterhavet	
Destination Vesterhavet	
Danmarks Idrætsforbund	
Dansk orienteringsforbund	
Cyklistforbundet	
Rideorganisationerne	
Friluftsrådet	
Danske Gymnastik og Idrætsforeninger	
Landbrug og Fødevare	
Familielandbruget	

Der er indkommet høringssvar fra Varde Kommune, Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø samt Sammenslutning af sommerhusgrundejerforeninger i Varde Kommune. Høringssvarene og behandlingen af disse fremgår af afsnit 11.3. Høringssvarenes fulde ordlyd fremgår af afsnit 11.4.

Ingen af høringssvarene har medført et behov for tilpasning eller ændring af drifts- og plejeplanen.

11.3.1. Høringssvar Varde Kommune

Kommunen har til drifts- og plejeplanen følgende anbefalinger og bemærkninger:

1) Det anbefales, at der redegøres for, hvordan nye aktiviteter vil blive vurderet i henhold til såvel miljøvurderingsloven som habitatbekendtgørelsen.

Svar: Nye aktiviteter vil inden udførelse blive vurderet i forhold til, hvorvidt de er tilladelses- eller dispensationskrævende. Ved myndighedsbehandling vil aktiviteterne blive vurderet i henhold til såvel miljøvurderingsloven som habitatbekendtgørelsen.

2) Det anbefales, at det uddybes, hvorfor der er vurderet, at der ikke skal udarbejdes en strategisk miljøvurdering (SMV).

Svar: Der er ikke tale om en plan der direkte påvirker muligheden for tilladelser m.m., ligesom en kommune- eller lokalplan. Det er ligeledes vurderet, at planen ikke fastlægger rammerne for fremtidige anlægstilladelser til projekter og at de beskrevne tiltag i planen ikke medfører krav om vurdering af virkningen på internationale naturbeskyttelsesområder.

Planen er overordnet set skabt for at bevare Oksbølområdet, som landets vigtigste skyde- og øvelsesområde samt som et kulisselandskab. Planen definerer nogle overordnede rammer for de driftstiltag, der kan forventes udført på Forsvarets og Naturstyrelsens områder, uden det vil have en langvarig negativ effekt på Forsvarets muligheder i det samlede område.

Planen har langt overvejende karakter af at være landskabsbevarende og består af en række driftstiltag, der kan forventes udført i overensstemmelse med den hidtidige forvaltning af området. Rammerne og muligheden for

fremtidige anlægstilladelser til projekter nævnt i Miljøvurderingslovens bilag 1 og 2, er ikke berørt i nærværende drifts- og plejeplan.

I hovedtræk har planen karakter af at være tilstandsbevarende og uden projekttiltag.

Da planen ikke er omfattet kravet til miljøvurdering er det uvedkommende, at den ikke er omfattet af undtagelsen i miljøvurderingsloven § 3, stk. 1.

For så vidt angår Naturstyrelsens fremtidige anlægsaktiviteter, som ikke fremgår af nærværende planlægning med vil tilgå på et senere tidspunkt, så vil disse fremgå af Naturstyrelsens kommende forvaltningsplaner i området, hvortil der vil blive udarbejdet en væsentlighedsvurdering og evt. vurdering efter miljøvurderingsloven.

3) Det påpeges, at planen mangler en væsentlighedsvurdering for Forsvarets og Naturstyrelsens arealer.

Svar: Væsentlighedsvurderingen findes på side 10 og er udført på et overordnet niveau, og hvor det konkluderes, at de beskrevne driftstiltag ikke medfører væsentlige påvirkninger på N2000-området.

I hovedtræk har planen karakter af, at være tilstandsbevarende og uden projekttiltag.

Fsva. Naturstyrelsens aktiviteter kan væsentlighedsvurdering rekvireres ved efterspørgsel.

4) Det anbefales, at der henvises til den relevante lovhjemmel for indskrænkninger af den offentlige adgang, jf. naturbeskyttelseslovens kapitel 4.

Svar: Hjemlen til at afspærre områder, hvor der foregår skyde- eller øvelsesaktivitet findes i bekendtgørelserne: Militærområdeloven (Lov nr. 336 af 1991-06-06) og Forsvarets adgangsbekendtgørelse (BEK nr. 64 af 2002-01-30).

Inden afspærring af områder vil de blive afmærket jf. § 4 jf. § 1, stk. 2 i Forsvarets adgangsbekendtgørelse

5) Der efterlyses oplysninger om, hvorvidt de friluftsmæssige aktiviteter kan blive påvirket af en forøget øvelsesaktivitet, og hvorvidt der er planer for interessentinddragelse i forhold til de rekreative faciliteter, behov og ønsker.

Svar: Skyde-, øvelses- og træningsaktivitet vil kunne medføre, at delområder i perioder vil blive afspærret for civil adgang. Forsvaret deltager i lokale borgerudvalg, råd, m.m., hvor der vil ske orientering af de forventede forestående øvelser.

Som udgangspunkt: Hvis der laves aktiviteter på Naturstyrelsens arealer indmeldes der hos Naturstyrelsen, og omvendt på Forsvarsministeriets terræn ved Skydesikkerhedselementet i Oksbøllejren. Det er lodsejer som kontaktes. Forsvaret og Naturstyrelsen koordinerer med hinanden, da der vil være en synergieffekt ved, at der er tæt lokalt samarbejde i forbindelse med eksempelvis placering og omplacering af aktiviteter, i rammen af Oksbølaftalen.

Generelt kan der ikke inden for Forsvarsministeriets støjkonsekvensområder gives tilladelse til eller planlægges støjfølsom anvendelse (overnatning).

6) Varde Kommune ønsker uddybet, om det udelukkende er Forsvarets behov, som afgør om eksisterende faciliteter fastholdes eller nye realiseres.

Svar: Friluftspolitikken for Naturstyrelsens arealer gælder fortsat i Oksbølområdet (herunder i urørt skov), men der kan være behov for at nogle faciliteter flyttes/koncentreres i relation til Forsvarets behov.

7) Der appelleres til, at man undersøger, om en app er den bedst egnede kanal til at ramme borgere og turister (nationale som internationale). En app skal downloades, hvilket kan blive en barriere.

Svar: Etablissement- og Terrænkommandoen undersøger løbende, hvordan man mest hensigtsmæssigt og intuitivt kan få kommunikeret ud til turister og lokalbefolkningen, hvorledes de enkelte delområder er åbne eller lukkede for færdsel. Der findes pt. en webapplikation, der kan tilgås via QR-kode og internet. Forsvaret er i god dialog med blandt andet lokale aktører (Naturstyrelsen, Destination Vesterhavet og Varde Kommune) om kommunikationen, og om, hvorledes denne kan optimeres. Derudover bliver der løbende kommunikeret til borgere via andre informationskanaler.

8) Det anbefales, at udviklingsplanen for Blåbjerg-Nyminde indarbejdes i drifts- og plejeplanen.

a. Det anbefales ligeledes, at evt. shelters placeres i overensstemmelse med udviklingsplanen for Blåbjerg-Nyminde

Svar: Etablissement- og Terrænkommandoen afventer, at blive inddraget i planlægning og beskrivelse af udviklingen af Blåbjerg-Nyminde.

Fraværet af indholdet af udviklingsplanen for Blåbjerg-Nyminde i nærværende drifts- og plejeplan, umuliggøre ikke, at Varde Kommune fortsætter med den konkrete planlægning, under inddragelse af og i samarbejde med Naturstyrelsen og Forsvaret, inden for rammerne af Oksbølaftalen og øvrig lovgivning.

Alt væsentlig udvikling og planlægning i Oksbølområdet skal ske under inddragelse af Etablissement- og Terrænkommandoen.

9) Informationsmateriale rettet mod besøgende bør udarbejdes i samarbejde med Destination Vesterhavet, da disse skal videreformidle informationen.

Svar: Forsvaret udarbejder pt. selv sit informationsmateriale, som fordeles i lokalområdet via sommerhusudlejninger m.m., men et samarbejde med Destination Vesterhavet er iværksat netop for at styrke kommunikationen til besøgende.

10) Der ønskes øget opmærksomhed på det stigende antal autocampers, som benytter området.

Svar: Der er opmærksomhed på autocampers i og omkring Oksbølområdet. Autocampers og andre besøgende er uønskede, mens der pågår militær aktivitet i det pågældende område.

11) Det anbefales, at der henvises til relevante love, bekendtgørelser og fredninger enten særskilt eller i dokumentet

Svar: Forsvarsministeriets drifts- og plejeplaner beskriver ikke de lovmæssige bindinger, der har betydning for det enkelte terræn, herunder de konkrete forhold, der gælder i form af f.eks. beskyttede naturtyper (naturbeskyttelsesloven), fredskov (skovloven) og fortidsminder (museumsloven).

12) Det påpeges, at militære anlæg og faciliteter potentielt kan medføre en tilstandsændring af beskyttede naturtyper, hvorfor de kan kræve myndighedsbehandling.

Svar: Der vil blive søgt de fornødne tilladelser inden militære anlæg og faciliteter bliver etableret. Nærværende plan berører ikke etablering af militære anlæg eller faciliteter.

13) Det påpeges, at rydning af skov kræver VVM-screening jf. miljøvurderingsloven.

Svar: Permanent rydning af skov, med henblik på anden arealudnyttelse kræver VVM-screening.

Rydninger der ikke sker med henblik på ændret arealanvendelse kræver ikke en screening jf. miljøvurderingsloven. Løbende tilpasning og optimering af bevoksninger betragtes som udgangspunkt ikke som ændret arealanvendelse.

14) Det påpeges, at rydning af løvskov, skovfyr på klit, gråris- og havtornkrat mfl. i Natura 2000-områder er anmeldepligtig efter naturbeskyttelsesloven.

a. Det påpeges ligeledes, at ophør med afgræsning er anmeldepligtig.

Svar: Forsvaret stræber efter at anmelde anmeldelsespligtige aktiviteter på forhånd, som det jf. lovgivning påkræves.

15) Området "Skallingen" bør indgå i drifts- og plejeplanen for Oksbølområdet.

Svar: Skallingen er ikke omfattet af aftaleområdet, jf. Oksbølaftalens pkt. 1.1, hvorfor der ikke laves drifts- og plejeplan for denne del af Naturstyrelsens areal.

Det kan dog oplyses, at Forsvarets brug af Skallingen hovedsagelig vil omfatte P-pladsen, og de grusbelagte områder samt grusvejene, jf. Oksbølaftalens pkt. 2.2.

16) Det påpeges, at den foreslåede alternative drift, slåning uden opsamling, vil kræve dispensation, hvis der køres i områder der ikke er blevet kørt i tidligere. Den alternative drift er i øvrigt ikke den mest gavnlige for naturen.

Svar: Såfremt der ikke tidligere er blevet kørt i området, og kommunen vurderer, at det vil skabe væsentlige varige tilstandsændringer, vil der blive søgt dispensation til udførelsen.

17) Det påpeges, at afbrændinger af naturarealer skal foregå i små mosaikker og ikke for ofte

Svar: Det tilstræbes, at udføre afbrændinger som mosaikafbrændinger. Ved spontane brænde stræbes der efter, at slukke dem hurtigst muligt.

18) Det anføres, at grundet ophør af afgræsning og de kommende anlægsarbejder i forbindelse med sporprojektet kan der ske varige væsentlige tilstandsændringer, hvorfor de aktiviteter skal konsekvensvurderes.

a. Dermed skal drifts- og plejeplanen miljøvurderes.

Svar: Nærværende drifts- og plejeplan vedrører normale driftstiltag, der har karakter af at være landskabs- og tilstandsbevarende. Planen berører ikke etableringen af militære anlæg i Oksbølområdet, herunder sporprojektet, da disse vil blive vurderet og behandlet for sig.

Planen sætter ikke rammerne for fremtidige anlægstilladelser eller definerer projekter, der skal VVM-screenes.

Etablissement- og Terrænkommandoen er ikke enige i, at de beskrevne driftstiltag vil medføre varige væsentlige tilstandsændringer, der ikke kan forventes at forekomme naturligt på naturtyper på vores breddegrader.

11.3.2. Høringssvar Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø

Team Fredskov har til drifts- og plejeplanen følgende bemærkninger:

1) SGAV oplyser at de, nu er myndighed efter skovloven.
2) SGAV oplyser i øvrigt om skovlovens bestemmelser og muligheder for dispensation.

Svar: Fremtidige henvendelser vedrørende fredskov vil blive rettet til Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø.

11.3.3. Høringssvar Sammenslutning af sommerhusgrundejerforeninger i Varde Kommune

Sammenslutningen af sommerhusgrundejerforeninger i Varde Kommune og Fællesudvalget for sommerhusgrundejerforeninger i Varde Kommune, har til drifts- og plejeplanen følgende bemærkninger:

1) Sammenslutningen bakker op om omdannelsen til urørt skov, naturlig hydrologi, bekæmpelse af invasive arter, fjernelse af eksotiske arter, hedeafbrænding og mere dødt ved i skovområderne. Dertil ses meget positivt på, at planens tiltag forventes at øge variationen i landskabstyper og forbedring af muligheder for rekreative oplevelser.

Svar: Det noteres med tilfredshed, at Sammenslutningen bakker op om de naturfremmende indsatser i planen med henblik på mere vild natur på Naturstyrelsens arealer.

2) Sammenslutningen påpeger at statens planer om en forvaltningspraksis med fokus mere naturlig hydrologi, har medført, og kan medføre yderligere, problemer med højtstående grundvand i sommerhusområderne, der ligger nær statens arealer. Som konkrete eksempler på udfordringer med højtstående grundvand nævnes: Oversvømmelse af veje, stier og grunde; problemer med at komme igennem visse områder; indtrængende/optrængende vand i huse; problemer med at komme af med det grå spildevand. Sammenslutningen understreger at planer om mere naturlig hydrologi ikke må få yderligere konsekvenser for sommerhusejerne.

Svar: Projekter med genopretning af naturlig hydrologi vil kun blive gennemført efter nærmere projektering og myndighedsbehandling, hvilket bl.a. vil sikre hensyn til bl.a. natur, miljø, naboer og infrastruktur. Grøfter m.v. vil fortsat blive vedligeholdt i det omfang lovgivningsmæssige forpligtelser eller øvrige hensyn til f.eks. væsentlige infrastruktur eller anlæg kræver det.

3) Det anbefales, at der indledes en reel og forpligtende dialog mellem Naturstyrelsen, Forsvaret, Varde Kommune og Grundejerforeninger for at finde løsninger der kan stoppe afstrømningen af vand under terræn ind i sommerhusområderne. Som eksempel nævnes et forslag om at grave en afvandingskanal rundt om alle statens arealer, der kan lede noget af vandet ud i havet i stedet for ind i sommerhusområderne.

Svar: Varde Kommune, Naturstyrelsen, Forsvaret og Sammenslutningen har haft en indledende dialog omkring, hvad man hver især kan, og er forpligtet til at gøre, i forbindelse med den løbende vedligeholdelse af private og offentlige afvandingssystemer.

4) Sammenslutningen tilslutter sig behovet for at sikre, at offentligheden ikke uvidende færdes i aktive militære øvelsesområder. Sammenslutningen påpeger, at de eksisterende skilte og ballonmaster ikke er tilstrækkeligt synlige eller praktiske langs alle områdernes grænser. Sammenslutningen anbefaler udviklingen af et SMS-baseret varslingssystem for skovgæster og turister. Det foreslås samtidig, at sommerhusudlejningsbureauer inddrages i oplysningen af sommerhus lejere om øvelsesaktiviteter.

Svar: Det anerkendes, at sikker adgang til statens arealer under øvelsesaktiviteter er af afgørende betydning. Normalt er der ingen varslingsproblemer, og der er ikke registreret klager over manglende skiltning eller varsling af militære aktiviteter. Der annonceres løbende ud via udlejningsfirmaerne og kommunikationen forbedres løbende via nye skilte, nyt informationsmateriale på flere sprog og samarbejde med turistorganisationerne. Der arbejdes allerede med at udvikle supplerende digitale varslingssystemer, og det vurderes hensigtsmæssigt at inddrage lokale aktører, herunder udlejningsvirksomheder i oplysningsindsatsen over for offentligheden.

11.4. Høringssvar

11.4.1. Høringssvar fra Varde Kommune

Varde Kommune

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse
9800 Hjørring
fes@mil.dk

Teknik og Miljø
Bytoften 2, 6800 Varde

79946065

14. november 2024

[redacted]

Varde Kommunes høringssvar til drifts- og plejeplan 2024 og frem for Oksbølområdet omfattet af Oksbølaftalen

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse har den 6. november 2024 sendt drifts- og plejeplanen for Oksbølområdet i høring. Drifts- og plejeplanen beskriver de overordnede mål, status samt langsigtede visioner for driften for de af Oksbølområdets arealer, som ejes af Forsvarsministeriet og Miljøministeriet, og som henholdsvis forvaltes af Ejendomsstyrelsen og Naturstyrelsen. Drifts- og plejeplanen er udarbejdet på baggrund af *Oksbølaftalen af 2023*.

Varde Kommune har tidligere efter et dialogmøde afholdt den 11. marts 2024, hvor udkastet for drifts- og plejeplanen for Oksbølområdet blev drøftet, fremsendt bemærkninger til Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse og Naturstyrelsen Blåvandshuk. Eftersom drifts- og plejeplanen for såvel Forsvarsministeriets som Miljøministeriets arealer sendes i høring i uændret udgave, sendes kommunens bemærkninger på ny i redigeret form.

Bemærkninger
Strategisk miljøvurdering
Ifølge resuméet fastsætter drifts- og plejeplanen de overordnede rammer og mål for udviklingen af det samlede Oksbølområde. Eftersom planen fastsætter, at området skal bevares og udvikles med henblik på at sikre Forsvaret øvelsesaktiviteter, herunder en intensivering af øvelsesaktiviteter på Naturstyrelsens arealer, naturbeskyttelsesinteresser og offentlighedens adgang, er planen omfattet af reglerne om miljøvurdering af planer jf. miljøvurderingsloven § 2, stk. 1. Planen er således ikke umiddelbart omfattet af undtagelsen jf. miljøvurderingsloven § 3, stk. 1.

Drifts- og Plejeplanen beskriver aktiviteterne, som potentielt kan påvirke et Natura 2000-område, og fastlægger fremtidige anlægsarbejder for et større område jf. afsnit 3.2 samt kortbilagene, hvorfor planen efter miljøvurderingsloven § 8, stk. 1 skal miljøvurderes (se også nedenstående afsnit om naturbeskyttelse) .

Postadresse:
Varde Kommune
Bytoften 2, 6800 Varde

Habitatbekendtgørelsen
For Forsvarsministeriets arealer konkluderes der, at de beskrevne aktiviteter ikke vil påvirke arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-områderne i Oksbølområdet, hvorfor der ikke skal udarbejdes en konsekvensvurdering. Der henvises endvidere til, at Naturstyrelsen har udarbejdet en væsentlighedsvurdering af en eventuel påvirkning af arter og naturtyper, som er på udpegningsrundlaget for de respektive Natura 2000-områder, bilag IV-arter og arternes levesteders økologiske funktionalitet. Der er konkluderet, at der ikke skal udarbejdes en konsekvensvurdering.

Væsentlighedsvurderingen for såvel Forsvarsministeriets som Miljøministeriets arealer fremgår ikke af planen. Varde Kommune vurderer, at væsentlighedsvurderingen for det samlede planområde skal udarbejdes i overensstemmelse med habitatbekendtgørelsen § 6, stk. 1 jf. § 8, stk. 8, og inkluderes eller vedlægges som bilag. En manglende væsentlighedsvurdering vil kunne medføre, at der er en retlig mangel, hvorfor planen kan være ugyldig.

Drifts- og plejeplanen er oplyst til at være dynamisk, hvorfor nye aktiviteter kan tilgåplanlægningen på et senere tidspunkt. Der anbefales, at der redegøres for, hvordan nye aktiviteter vil blive vurderet i henhold til såvel miljøvurderingsloven som habitatbekendtgørelsen.

Varde Kommune anbefaler en uddybning af, hvorfor der er vurderet, at der ikke skal udarbejdes en strategisk miljøvurdering (SMV).

Oksbølaftalen af 2023 og offentlighedens adgang
Drifts- og plejeplanen for Oksbøl-området er udarbejdet på baggrund af Oksbølaftalen af 2023. Aftalen medfører en ændret offentlig adgang til Naturstyrelsens arealer. Varde Kommune anbefaler, at der henvises til den relevante lovhjemmel for indskrænkninger af den offentlige adgang jf. naturbeskyttelsesloven kapitel 4.

Kommunen forventer borgerhenvendelser efter implementeringen af aftalen på grund af de ændrede adgangsforhold. En henvisning til den rette lovhjemmel i planen kan være med til at skabe klarhed for offentligheden om muligheder for lovlig færdsel i området. Lovhjemlen kan også ligge til grund for kommunens senere afgørelser i henhold til naturbeskyttelsesloven kapitel 4.

Ifølge drifts- og plejeplanen påhviler der Naturstyrelsen en særlig forpligtigelse til at understøtte friluftsmæssige interesser. I Oksbølområdet vil Naturstyrelsens forvaltning og formidling om mulighederne for friluftslivet være et væsentligt element. Dette vil foregå i et nært samarbejde med Ejendomsstyrelsen under hensyntagen til de militære øvelsesaktiviteter og den militær- og offentlig sikkerhed. Varde Kommune efterlyser oplysninger om, hvordan de friluftsmæssige aktiviteter kan blive påvirket af en forøget øvelsesaktivitet, og om der er planer for interessentinddragelse i forhold til de rekreative faciliteter, behov og ønsker.

Ifølge planen skal der løbende evalueres om nuværende og planlagte faciliteter for friluftslivet på Naturstyrelsens arealer er i konflikt med de

militære øvelsesmæssige interesser og deraf følgende, om de enten skal flyttes eller nedlægges. Varde Kommune ønsker uddybet, om det udelukkende er Forsvarets behov, som afgør, om eksisterende faciliteter fastholdes eller nye realiseres.

Publikumshensynet vil blive prioriteret igennem informationsmateriale rettet mod besøgende. Kommunen mener, at en dialog i forhold til form og udformning af informationsmaterialet skal drøftes med Destination Vesterhavet og de lokale erhverv, eftersom disse skal videreformidle informationen. Ligeledes er det vigtigt, at der er tydelighed omkring, hvem der er indgangen for anmeldelsen af organiserede civile aktiviteter, og i så fald hvad proceduren er.

Informationen og skiltningen kan med fordel kombineres med formidling af naturoplevelser og alternative rekreative faciliteter såsom cykel- og vandremuligheder. Ifølge planen vil man formidle adgangsmulighederne og begrænsningerne via en ny app. Varde Kommune appellerer til, at man undersøger, om en app er den bedst egnede kanal til at ramme borgere og turister (nationale som internationale). En app skal downloades, hvilket kan blive en barriere.

Varde Kommune henviser til, at der i samarbejde med Naturstyrelsen er udarbejdet en udviklingsplan for Blåbjerg-Nyminde. Forslagene til de rekreative faciliterer fra udviklingsplanen er ikke blevet indarbejdet i drifts- og plejeplanen. Kommunen anbefaler, at udviklingsplanen indarbejdes i drifts- og plejeplanen.

Ifølge dialogen med Varde Kommune vil fri teltning ophøre i Naturstyrelsens skove. Kommunen er positiv overfor dette. I stedet for kan der henvises til de øvrige overnatningsmuligheder og turistinfrastruktur i nærområdet. Ifølge drifts- og plejeplanen vil der blive etableret shelters. Kommunen opfordrer til, at disse etableres i overensstemmelse med udviklingsplanen for Blåbjerg-Nyminde.

Varde Kommune ønsker også en øget opmærksomhed på det stigende antal autocampers, som benytter området.

Naturbeskyttelse
Ifølge planen vil der i fremtiden blive etableret nye uddannelsesstillinger, nye spor og veje samt skiltning. Desuden kan der blive foretaget rydning af skov. I afsnit 4.4 henvises der til naturlovgivning, som forvaltningen af området er underlagt. Varde Kommune anbefaler, at der henvises til relevante love, bekendtgørelser og fredninger enten særskilt eller i dokumentet.

Ifølge drifts- og plejeplanen har biodiversiteten udviklet sig som følge af den militære anvendelse, ekstensive drift, naturnære drift og en målrettet pleje. Kommunen mener, at biodiversiteten ikke alene skyldes anvendelsen og plejen, men også i høj grad er betinget af det abiotiske miljø, herunder områdets geologiske dannelse, jordbundsforholdene, kystnære beliggenhed og begrænset næringsstofpåvirkning. Dette naturlige miljø er med til at sikre, at en naturlig flora og fauna trives i området. Naturområdets størrelse og høj forekomst af naturlige biotoper er i tillæg afgørende for

arternes mulighed for overlevelse, ynglesucces, spredningsevne og risiko for isolering.

Målene for naturbeskyttelse er i drifts- og plejeplanen opstillet under hensyn til at sikre, at naturplejen harmonerer med de militære formål, så aktiviteterne understøtter de foranderlige øvelsesbehov i Oksbølområdet. Naturindsatsen skal fremme naturværdier og biodiversitet, hvor dette ikke er i modstrid med de militære interesser.

Varde Kommune vurderer, at de militære interesser på Naturstyrelsens interesser potentielt kan medføre en tilstandsændring af beskyttede naturtyper, hvorfor det kan være dispensationskrævende. Således vil flere eller bredere kørespor, nye udstillinger, oversigtstårne, sikkerhedsskure mfl. forudsætte myndighedsbehandling efter naturbeskyttelsesloven og en dertilhørende væsentlighedsvurdering jf. habitatbekendtgørelsen.

Ifølge Oksbølaftalen kan der udføres landsætninger og etablering af adgangsveje på følgende steder, men ikke afgrænset hertil; stranden på Skallingen og indtil aftaleområdet samt Ho Bugt og indtil aftaleområdet. Disse statslige arealer er imidlertid ikke en del af drifts- og plejeplanen. Varde Kommune bemærker, at landsætning på steder, hvor det ikke tidligere er blevet praktiseret, og etablering af veje kan medføre en tilstandsændring af beskyttede naturtyper. Områderne er desuden Natura 2000-habitatområde med habitatnaturtyper på udpegningsgrundlaget, hvor der skal sikres en gunstig bevaringsstatus. Skallingen bør derfor indgå i drifts- og plejeplanen.

Kommunen gør opmærksom på, at rydning af skov kræver VVM-screening jf. miljøvurderingsloven § 16, stk. 1 jf. bilag 2, stk. 1, punkt 4. Rydning af løvskov, skovfyr på klit, gråris- og havtornkrat mfl. i Natura 2000-områder er i tillæg anmeldepligtig efter naturbeskyttelsesloven § 19b jf. bilag 2.

Ifølge Drifts- og plejeplanen er de fleste eksisterende afgræsningsaktiviteter på forsvarets arealer blevet annulleret på grund af overskridelsen af PFAS-grænseværdierne. Ophør af græsning eller en væsentlig ændring i græsningsintensiteten er anmeldepligtig efter naturbeskyttelsesloven § 19b jf. bilag 2. Det er kommunen, der er myndighed for vurderingen af en eventuel påvirkning. Varde Kommune forudser en udfordring med ophøret af afgræsningen i forhold til fastholdelsen af en gunstig bevaringsstatus for de kystnære habitatnaturtyper såsom grå/grøn klit (2130), klitlavning (2190) og klithede (2140). En høj andel af disse habitatnaturtyper i området har i dag ikke gunstig bevaringsstatus.

I drifts- og plejeplanen angives der, at man i stedet for afgræsning vil overgå til en ny drift, herunder slåning uden opsamling. Varde Kommune vurderer, at slåning uden opsamling ikke er et godt alternativ i det kuperede klitlandskab, og at det i øvrigt vil kræve en dispensation fra naturbeskyttelsesloven § 3, hvis der skal køres med en slåningsmaskine, hvor dette tidligere ikke er blevet praktiseret. Der opfordres til, at man indleder en dialog med de respektive parter, så den mest hensigtsmæssige pleje opnås. Generelt anbefales høslæt inklusiv opsamling fremfor slåning, hvor biomassen efterlades på arealet.

Afbrænding af naturarealerne indgår som et plejetiltag i driftsplanen. Mosaikafbrænding af mindre partier med dværgbuske og grove græsser er en forstyrrelse, som kan være med til at opretholde naturtyperne hede, grøn klit og klitlavning, og skaber heterogenitet samt variation i successionsstadier. Dette kan potentielt forøge artsrigdommen på arealerne. Ifølge planen kan der dog afbrændes op til 30 % af de enkelte arealer, hvilket er meget højt. Afbrænding af så store arealer på en gang kan resultere i en homogenisering af såvel floraens sammensætning som alder. Herved opstår der en forarmelse af biodiversiteten og en større risiko for sygdoms- og insektangreb. I tillæg medfører en så stor nulstilling af et areal, at der er en forøget risiko for tilgroning, fordi frøpuljen fra træerne kommer fri for konkurrence over et større område.

Kommunen gør opmærksom på, at urørte klitheder med en lang kontinuitet uden pleje og med en cyklisk succession er en sjælden naturtype, og hvor indgrebet vil forudsætte en dispensation fra naturbeskyttelsesloven § 3.

Kommunen anbefaler også, at naturplejen i området skal afstemmes med de øvrige forstyrrelser på grund af øvelsesaktiviteterne, så der ikke er for meget nulstilling af successionen, men i stedet for sikres en mosaik af forskellige successionsstadier. Herved sikres de optimale betingelser for en høj biodiversitet i området.

På det foreliggende grundlag vurderes ophør af græsning på Forsvarets arealer og anlægsarbejder til at kunne medføre en væsentlig påvirkning af naturtyperne fra udpegningsgrundlagene, hvorfor den aktivitet skal konsekvensvurderes i henhold til Habitatdirektivet.

På baggrund af ovenstående vurderes der, at drifts- og plejeplanen skal miljøvurderes jævnfør miljøvurderingsloven § 8, stk. 1, punkt 2.

Høring
Der anbefales, at Fredningsnævnet Sydjylland, nordlig del, og Nationalpark Vadehavet bliver hørt i forbindelse med, at udkastet bliver sendt ud i offentlig høring. Dette fordi dele af området der er omfattet af Oksbølaftalen 2023 enten er fredet eller ligger inden for nationalparken.

Hertil bemærkes der, at der er stillet et fredningsforslag for Lyngbos Hede, som potentielt kan have betydning for drifts- og plejeplanens implementering.

Afsluttende bemærkninger
Varde Kommune ser frem til et fremtidigt konstruktivt samarbejde om udviklingen af Oksbølområdet, som kan rumme forsvarets øvelsesaktiviteter samt de rekreative og naturbeskyttelsesinteresser.

Med venlig hilsen

[redacted]
Biolog

E [redacted]k

11.5. Retningslinjer for offentlighedens adgang

Hensyn til offentlighedens adgang

Oplysninger om muligheden for adgang til skydeterrænet findes på Forsvarets hjemmeside (www.forsvaret.dk/da/arealer).

Generelle retningslinjer for offentlighedens adgang til Oksbølområdet

Område I: Kallesmærsk Hede vest for "Bombelinjen": Ingen adgang.

Område II: Det øvrige Oksbølområde: Offentligheden har adgang til fods eller på cykel når Forsvarsministeriets operative enheder ikke anvender de pågældende område til øvelse.

Retningslinjer for offentlighedens adgang i Oksbølområdet

- Adgang er tilladt fra solopgang til –nedgang på Forsvarsministeriets terræner (hele døgnet på Naturstyrelsens områder).
- Færdsel sker til enhver tid på eget ansvar.
- Hunde skal holdes i snor.
- Camping og overnatning i er ikke tilladt på Forsvarsministeriets terræner.
- Ryttere og cyklister er fortrinsvist henvist på særligt udvalgte af mærkede veje, spor og stier.
- Opsamling og berøring af ammunition eller ammunitionsdele er farligt og forbudt.
- Brug af åben ild forbudt. I perioden 1. marts til 31. oktober er tobaksrygning forbudt i skove og på lyng klædte områder.
- Henkastning af affald er forbudt.

Skilte og anvisninger skal respekteres. Vis hensyn til flora og fauna.

Retningslinjerne udmøntes gennem et til en hver tid gældende ordensreglement, som udstedes og formidles af Oksbøllejren blandt andet igennem kortfoldere og informationstavler. Information om adgangsregler for alle Forsvarsministeriets terræner kan findes på Forsvarets hjemmeside (www.forsvaret.dk/da/arealer). Nærmere oplysninger hos Oksbøllejren, tlf. 7654 1200.